

INFORMAATIOHÄIRIÖIDEN KOTIMAISILLA JÄLJILLÄ

Petra Piitulainen-Ramsay

FAKTABAARI

SISÄLLYSLUETTELO

INFORMAATIOHÄIRIÖIDEN KOTIMAISILLA JÄLJILLÄ

1. Aluksi	4
2. Selvityksen lähtökohta ja tavoitteet	6
3. Metodi	10
3.1. Mistä Suomi tykkää - kohti selvitysasettelmaa	11
3.2. Roskauutiset	13
3.3. Aineisto	16
4. Aineiston tarkastelu teemoittain	18
4.1. Vihapuhe	19
4.2. Jäljelle jää politiikka	24
4.2.1. Epäilyksen siemen vastakkainasettelun luomisessa	27
4.2.2. ”Tytöt leikkii hallitusta”	28
4.3. Korona yhdisti faktantarkistajat	35
4.4. Salaliittoteorioiden piiloviraalit kolot	43
4.5. Yhdysvaltain presidentinvaalit	50
5. Yhteenveto	56
6. Pohdintaa	58

ALFRED
KORDELININ
SÄÄTIÖ

TIIVISTELMÄ

Tämän selvitysprojektin tavoitteena on ollut kartoittaa, miltä verkon informaatiohäiriöt Suomessa näyttäisivät sekä lisätä ymmärrystä niiden kotimaisesta luonteesta, jotta meillä olisi Faktabaarissa paremmat valmiudet arvioida, miten voisimme edistää kriittistä ajattelua. Tämän niin sanotun kotoperäisen disinformaation näkyväksi tekeminen tarkoitti tavoitetasolla myös verkossa jaetun vääristellyn ja harhaanjohtavan informaation erittelyä ja sisältöjen analysoimista. Tavoitteisiin kuului myös kansainvälisissä verkostoissamme käytössä olevien olennaisten työkalujen omaksuminen ja käyttöönotto, sillä disinformaatio leviää tekstien rinnalla yhä enemmän kuvina, videoina ja meemeinä. Selvityksessä ei ole tavoiteltu tieteellistä tarkkuutta, vaan ennemmin on pyritty luomaan seurantajärjestelmä, joka auttaa seulomaan esiin faktantarkistettavat jutut tai postaukset.

Selvityksen pääaineisto kerättiin kesän 2020 (2.6.–2.9.2020) aikana, mutta huomioita tehtiin myös syksyllä sekä vuoden 2021 alussa. Kerätty aineisto osoittaa, että isossa kuvassa suomalaisiin näyttäisivät vaikuttavan enemmän hyvän mielen jutut kuin negatiivinen sisältö. Tämän selvityksen valossa näyttää myös siltä, että meillä Suomessa ei ole ison luokan disinformaatio-ongelmaa. Se ei kuitenkaan tarkoita, että Suomi olisi disinformaation suhteen erillinen saari. Selvityksen perusteella täällä sitä levittävät pääosin laitoikeistoon kallellaan olevat tahot. Erityinen disinformaation runsaudensarvi vaikuttaisi olevan Avoin Tilannehuone, jossa jaetaan eniten esimerkiksi salaliittoteorioihin liittyviä postauksia. Voi toisaalta olla, että Facebookissa suuremman luokan disinformaatio syntyy ei-julkisissa ryhmissä.

Facebookissa jaetulla informaatiolla on selvityksessä suurin rooli, mutta jatkoa ajatellen tarkkailtiin myös jonkin verran myös Twitteriä, Youtubea ja Instagramia. Youtube vaikuttaisi erityisesti olevan keskeinen kanava disinformaatiota arvioitaessa, ja sitä tulisi tutkia vielä tarkemmin. Niin sanottu kotoperäisyyden matala aste yllätti, suuri osa esiin tulleesta disinformaatiosta oli kierrätetty ulkomailta.

Tapahtumat Yhdysvaltain vaaleihin liittyen ovat osoittaneet selkeästi miten retoriikka käännetään toiminnaksi. Selvityksen pohjalta voi sanoa, että myös Suomessa liikutaan vaarallisilla vesillä, mutta tarvitaan lisää tutkimusta, jotta pidemmälle meneviä johtopäätöksiä on mahdollista tehdä.

Selvitys teki konkreettisella tavalla näkyväksi, miten monitahoinen ongelma disinformaatio on myös Suomessa. Ilmiön tarkastelu vaatisi eri tahojen yhteistoimintaa sekä lisätutkimusta. Olennaista olisi myös selvittää, millaista tietoa yleisö disinformaatiosta tarvitsee ymmärtääkseen ilmiötä paremmin.

1. ALUKSI

I'm human, therefore I'm biased

- Tekoölyasiantuntija Andrei Kuleshov Etijin järjestämässä verkkotilaisuudessa 8.7.2020

Faktabaari on vuonna 2014 perustettu itsenäinen faktantarkistus- ja informaatiolukutaitopalvelu, jonka tavoite on edistää faktapohjaista yhteiskunnallista keskustelua. Olen toiminut Faktabaarin aktiivina marraskuusta 2016 osana toimitusta sekä elokuuhun 2020 saakka vastaavana toimittajana. Tuona aikana osallistuin useaan tilaisuuteen, joissa ulkomaalaiset kollegat ja muut kiinnostuneet kysyivät minulta aiheesta, jonka voisi kiteyttää yhdeksi kysymykseksi: millaisena disinformaatio (vääristelty tai harhaanjohtava tieto) teillä Suomessa näyttäytyy? Jokaiselle kysyjälle jouduin vastaamaan, että en oikeastaan osaa tarkalleen sanoa. Oletukseni on ollut, että myös kotoperäistä valheellista ja vääristeltyä informaatiota leviää monilla kanavilla, mutta tutkittua tietoa siitä on ollut vähän tarjolla. Kysymys jäi pyörimään mieleeni. Faktabaarissa toimiessani olen käsitellyt paljon informaatiolla vaikuttamisen tematiikkaa sekä informaatiolla vahingoittamisen mekanismeja ja vaikutuksia. Silti omassa tietämyksessäni oli olennainen aukko, jonka myöntäminen oli jopa hieman vaivaannuttavaa.

Verkkoympäristössä liikkuva tieto kaikissa muodoissaan vaikuttaa kansalaisten maailmankuvaan ja on siksi tärkeä osa yhteiskunnallista vuorovaikutusta. Tästä syystä kaikenlaisen tiedon vääristelyn koetaan uhkaavan vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä. Yhdysvaltalainen voittoa tavoittelematon, toimittajia ja tutkijoita tukeva järjestö First Draft on puhunut informaatiohäiriöistä (information disorder) informaation vääristelystä ja jopa informaatio-saasteesta (information pollution).

Disinformaatio on määritelty viestiksi¹, jossa informaatiota on tietoisesti vääristelty ja manipuloitu tarkoituksena tuottaa haittaa jollekin taholle. Motiivi tällaiselle toiminnalle voi olla ideologinen, poliittinen, henkilökohtainen tai taloudellinen. Tällä hetkellä vallitsevassa "vaihtoehtoisten totuuksien" maailmassa tosiasioista on välillä tuntunut olevan vain vähän yhteisymmärrystä.

Vuoden 2016 kansainvälisesti merkittävät poliittiset tapahtumat, brexit ja Yhdysvaltain presidentinvaalit, mainitaan usein esimerkkeinä siitä, miten internet meni rikki. Jälkeenpäin on osoitettu, että edellä mainittujen vaalien aikaan verkossa liikkui ennätysmäärä harhaanjohtavaa ja väärää tietoa. Siksi yhteiskunnassa tulisikin demokratian ylläpitämisen kannalta olla jonkinlainen yhteinen ymmärrys siitä, milloin tieto on faktaa ja milloin se ei ole. Kaikesta tutkimuksesta huolimatta ei ole olemassa tieteellistä konsensusta siitä, miten disinformaatio ao. vaaleissa sai alkunsa: mikä oli primäärilähde, mitä kanavia pitkin disinformaatio ihan aluksi levisi ja miten se täsmälleen vaikutti esimerkiksi Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaalien lopputulokseen (Benkler ym. 2018, 9).

1. <https://medium.com/1st-draft/information-disorder-part-1-the-essential-glossary-19953c544fe3>

Disinformaation kasvu ilmiönä tarkoittaa minulle sitä, että olemme ihmiskuntana pilanneet unelman loputtomista mahdollisuuksista, joita internet aluksi tarjosi. Ihmismielien ronkkimisesta on tullut erityisesti sosiaalisessa mediassa yhä enenevässä määrin tapa edistää omaa agenda, oli sitten kyseessä taloudellinen, ideologinen tai poliittinen hyödyntävyys, eikä siitä ainakaan toistaiseksi ole seurannut mitään erityisen hyvää.

Tämän selvityksen valossa näyttää siltä, että laajassa kuvassa meillä Suomessa ei ole ison luokan disinformaatio-ongelmaa. Sitä levittävät tahot ovat kuitenkin hyvin aktiivisia ja jopa poliittisesti vaikutusvaltaisia toimijoita – aineiston perusteella pääsääntöisesti poliittisesti oikealle kallellaan.

Luvussa 2 hahmottelen selvityksen asetelmaa sekä asetettuja tavoitteita. Selvityksessä en ole hakenut tieteellistä tarkkuutta tai vertailukelpoisuutta, vaan pyrkinyt luomaan katsauksen suomalaiseen disinformaatioon sekä luomaan Faktabaarin käyttöön seurantajärjestelmän, jonka avulla löydämme faktantarkistettavaa materiaalia. Luvussa 3 käyn tarkemmin läpi tätä seurantajärjestelmän luomista. Luvussa 4 kurkistan konepellin alle, eli käsittelen enemmän seurannan aikana sellaisia esiin nousseita teemoja, jotka ovat vaikuttaneet viime vuoden aikana käydyn julkisen keskustelun kannalta merkityksellisiltä. Luvuissa 5 ja 6 vedän selvityksen havainnot ja tulokset yhteen sekä pohdin millaisia tutkimuksellisia mahdollisuuksia tämä selvitys avaa Faktabaarin näkökulmasta.

Yksinään faktantarkistuksella ei pelasteta maailmaa, mutta täytyy olla myös niitä, jotka nostavat esiin informaatioympäristön häiriöitä ja vaikuttamismekanismeja. Perinteisen median päätehtävä ei ole ollut seurata ja tarkistaa Suomessa leviävää disinformaatiota, joten myös kansalaisyhteiskunnan panosta tarvitaan. Koimme Faktabaarissa tarpeelliseksi yrittää edes joiltain osin vastata kysymykseen, millaisena disinformaatio meillä Suomessa näyttäytyy ja leviää. Edessänne ei siis ole puhtaasti tieteellinen tutkimus, vaan pikemminkin pohjustava selvitys, jota voi pitää polun raivaamisena huonosti tunnetulle alueelle. Toivottavasti se saa myöhemmin jatkoa nyt opittua hyödyntäen.

Faktabaari on vuodesta 2014 lähtien toiminut pääsääntöisesti vapaaehtoisvoimin, joitain yksittäisiä apurahoja lukuunottamatta. Tätä selvitystä ei olisi ollut mahdollista toteuttaa ilman Alfred Kordelinin säätiön syksyllä 2019 myöntämää rahallista tukea. Tämän vuoden aikana tehdyllä työllä on paljon kauemmaksi kantautuvat seuraukset kuin vain tämä edessänne oleva raportti, josta olemme Kordelinin säätiölle erittäin kiitollisia. Selvityksen ohjausryhmänä on toiminut Faktabaarin taustayhdistyksen, Avoin yhteiskunta ry:n hallitus. Erityiskiitos myös tutkija Aleksi Knuutilalle, joka auttoi selvityksessä käytetyn aineiston kokoamisessa ja tietoteknisten kysymysten ratkomisessa.

Helsingissä 29.1.2020 faktapohjaisen keskustelun ja informaatiolukutaidon puolesta

Petra Piitulainen-Ramsay

2. SELVITYKSEN LÄHTÖKOHTA JA TAVOITTEET

Projektin tarkoitus on ollut kartoittaa miltä sosiaalisen median informaatiohäiriöt Suomessa näyttävät. Eli luoda kokonaisvaltaisempi kuva suomalaisesta disinformaatiosta, mikä tarkoittaa sekä ulkomailta tulevan että kotoperäisen vääristellyn ja harhaanjohtavan informaation erittelyä, sisältöjen analysoimista sekä disinformaatiota levittävien verkostojen näkyväksi tekemistä. Kerätyn tiedon avulla oli tavoitteena kehittää kohdistettuja keinoja ja työkaluja, jotta informaatiohäiriöiden tuomiin haasteisiin voisi vastata ja niitä voisi arvioida.

Faktantarkistustyö luo tietopohjan, jonka avulla on mahdollista ymmärtää, mistä harhaanjohtavat väitteet tulevat ja miten ne leviävät julkisessa keskustelussa. Suomessa Faktabaarin tekemä faktantarkistus tarkoittaa perinteisimmillään julkisesti (poliitikkojen tai muuten vaikutusvaltaisten henkilöiden) esittämien väitteiden tarkistusta jälkikäteen harkitusti rakennetun ja läpinäkyvän metodin mukaisesti tiettyssä kontekstissa. Faktabaarin metodi on rakentunut kansainvälisen faktantarkistusverkoston (IFCN) määrittämien avoimuusperiaatteiden² sekä Julkisen sanan neuvoston julkaisemien Journalistin ohjeiden ympärille³.

Edellä kuvailtu poliittisen faktantarkistuksen metodi sopii vain virheellisen informaation, eli misinformaation tarkistamisen käytännöksi. Metodi on pitänyt sisällään perusajatuksen, että virheellinen tieto ei ole tarkoituksellisesti tuotettua, tai ainakaan tällaista tarkoitusta ei voida osoittaa. Digitaalinen ympäristömme sisältää kuitenkin laajemman kirjon informaation vääristymiä. Puhumme informaatiohäiriöistä⁴, eli virheellisestä, vääristellystä ja valheellisesta informaatiosta. Kahden viimeksi mainitun informaatiohäiriön muodon käsittelemiseksi meillä ei ollut systemaattista metodia. Väärän informaation eri muodoista puhumiseen on liittynyt myös käsitteellinen haaste. Pohjoismaiden ulkopuolella toimivien kollegojen materiaaleja lukiessa on vaikuttanut siltä, että he käsittävät misinformaation laajempänä terminä.

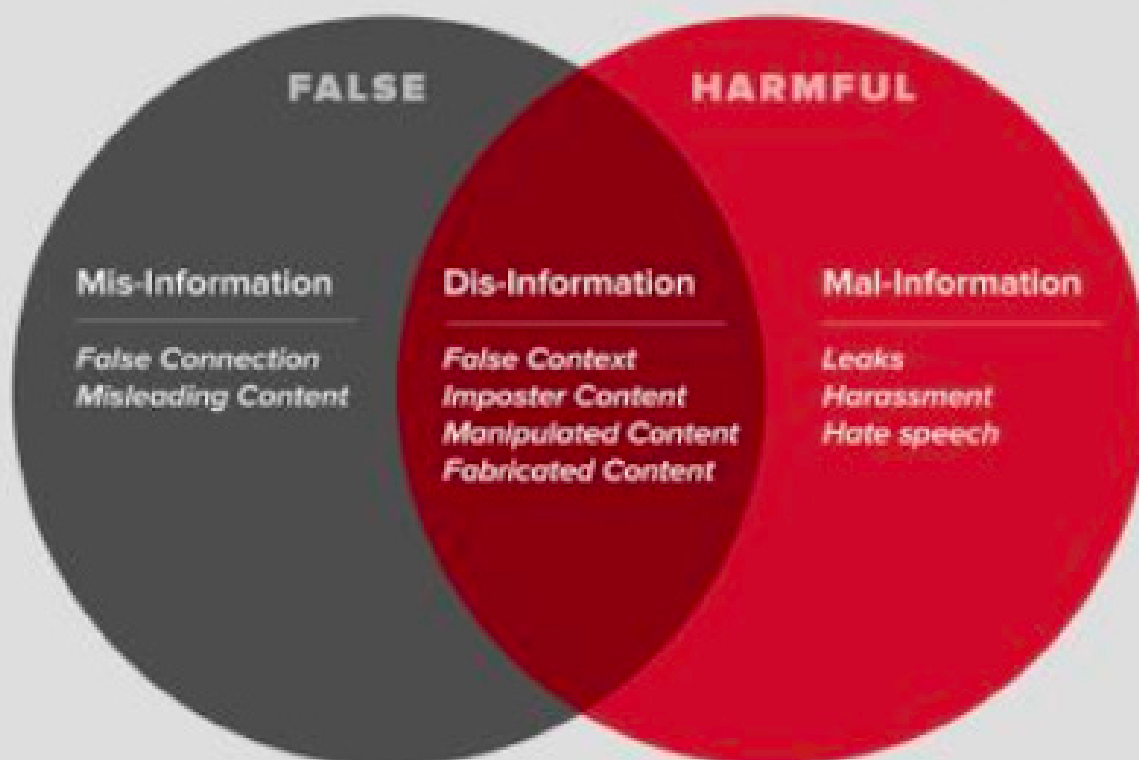
Ennen vuoden 2016 brexit-äänestystä puhuimme paljon inhimillisten virheiden osallisuudesta väärän informaation leviämässä. Toki virheitä tehdään edelleen, mutta brexitin jälkeen väärän tiedon levittämiseen on suhtauduttu vuosi vuodelta jyrkemmin, kun on nähty millaista tuhoa sillä saa aikaan. Tietoisesti vääristellyn tiedon tarkistamisessa aiempia periaatteita ei suinkaan hylätä, mutta sitä täytyy käsitellä hieman eri tavalla. Disinformaatiota tarkistettaessa esimerkiksi arvioidaan sisällön lisäksi julkaisijaa, tämän motiiveja, kuinka järjestelmällistä toiminta on sekä kuvien ja videoiden alkuperää ja todenmukaisuutta. Koemme Faktabaarissa, että jonkin sisällön toteaminen disinformaatioksi tai jonkin

2. <https://ifncodeofprinciples.poynter.org/>

3. https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/

4. https://firstdraftnews.org/wp-content/uploads/2017/10/Information_Disorder_FirstDraft-CoE_2018.pdf?x40896

INFORMATION DISORDER

Lähde: Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making 2017⁵

tahon kutsuminen disinformaation levittäjäksi on pystyttävä läpinäkyvästi perustelemaan riippumattomien lähteiden perusteella. Siksi olimme syksyllä 2019 tilanteessa, että meidän täytyi alkaa kehittää metodia myös disinformaation käsittelyyn.

Jotta oli mahdollista selvittää, millaisena disinformaatio Suomessa näyttäytyy, täytyi pysähtyä hetkeksi miettimään, mitä disinformaatio on. Faktabaarin käsikirjassa disinformaatio määritellään tarkoituksella väärennetyksi tai harhaanjohtavaksi viestinnäksi, eli väärä informaatio on tuotettu (tai sitä jaetaan) tietoisena sen tuottamasta haitasta tai vahingosta. Määritelmä perustuu First Draftin julkaisemaan Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making (2017) -raporttiin. Tämän selvityksen kannalta on erittäin olennaista, että disinformaatiota ei voi tuottaa vahingossa (vrt. misinformaatio), mutta sitä voi jakaa ymmärtämättä, että viesti on väärennetty. Siksi disinformaation käsittelyssä tärkeää on tarkastella myös viestin tekijän ja viestin jakajan motiiveja.

5. <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>

Faktabaarin käsikirjan mukaan on syytä epäillä disinformaatiota jos:

- Viestiä toistetaan erittäin tiheään
- Viestin yhteydessä on huomiota herättäviä kuvia
- Viesti pyrkii nostattamaan voimakkaan tunnereaktion
- Viestiin liittyy vahvoja tarinallisia elementtejä
- Viestin lähteet ovat oudot tai poikkeukselliset (esim. sivun metatiedot johtavat eri maahan kuin viestin sisältö antaa ymmärtää)
- Hakukoneet löytävät saman tai lähes saman viestin mutta tuntuvasti vanhemmalla päiväyksellä
- Viestiin liittyvät kuvat löytyvät netistä muista yhteyksistä käänteisellä kuva-haulla
- Viestiä levittävä taho levittää muuta epäilyttävää sisältöä

Tämän selvitysprojektin ensisijaisena tavoitteena oli lisätä ymmärrystä informaatiohäiriöiden kotimaisesta luonteesta, jotta voisimme Faktabaarissa paremmin arvioida millaisia täsmätyökaluja voisimme tarjota kriittisen ajattelun tueksi. Koimme erityisesti median hyötyvän tästä ymmärryksen lisääntymisestä, koska se on ala, joka toimii informaatiotalouden etulinjassa. Tavoitteena oli myös parantaa ja vahvistaa Faktabaarin toimituksen osaamista ja sitä kautta valmiuksia tunnistaa digitaalisen ympäristön haasteita. Lisäksi disinformaatio leviää tekstien rinnalla yhä enemmän kuvina, videoina ja meemeinä. Tältäkin osin tähän projektiin on kuulunut olennaisesti erilaisten kansainvälisissä verkostoissamme käytössä olevien monitorointi- ja verifiointityökalujen omaksuminen ja käyttöönotto.

Projektin avulla (tavoiteltavat) vahvistetut valmiudet tiivistettynä:

- tunnistaa mis-, dis- ja malinformaatiota Suomessa
- tunnistaa virheellisen, vääristellyn ja vahingollisen (information disorder) informaation välittäjät
- havainnollistaa, miten nämä tahot ovat verkostoituneet
- tehdä näkyväksi kyseisten tahojen vaikuttavuutta (määrät vs. perinteinen media)
- luoda prosessikuvaus vääristellyn ja vahingoittavan informaation käsittelemiseen (käsikirjan päivitys)
- lisätä ymmärrystä siitä, millaisen lähestymistavan media- ja informaatiolukutaito tarvitsee ja millaisilla työkaluilla sitä pitäisi käsitellä

Projektin tavoite ei ollut antaa valmiita vastauksia siihen, miten disinformaatiota tulisi Suomessa torjua, vaan toimia keskustelun käynnistäjänä. Teknologinen kehitys ja muuttuvat yhteiskunnalliset tilanteet voivat muuttaa asetelmaa nopeasti. Tilanne saattaa näyttää erilaiselta jopa jo kuukausien päästä. Selvitys ei ole poliittinen tai puolueellinen kannanotto, vaan yksi, rajattu kokonaisuus, jossa suomalaista sosiaalisen median maisemaa tarkastellaan faktantarkistajan ja infomaatiolukutaidon näkökulmasta.

Selvitystyö alkoi tammikuussa 2020 ja siitä on vastannut pääsääntöisesti allekirjoittanut. Olen edustanut Faktabaarin toimitusta myös kansainvälisissä verkostoissa kuten kansainvälisen faktantarkistusverkoston (IFCN) Corona Virus Facts Alliancessa, European Observatory Against Disinformation (SOMA) verkostossa sekä First Draftin CrossCheck-vertaisyhteisöissä. Koronaviruspandemia muutti suunnitelmia ja sitä seurannut "infodemia" vaati helmikuusta eteenpäin suunniteltua enemmän huomiota myös operatiivisessa tarkistustyössä syvemmän analyysin sijasta, mihin Kordelinin säätiössä suhtauduttiin onneksi erittäin rakentavasti. Näin ollen suomalaistarkistuksia saatiin mukaan globaaliin Coronavirus Facts -yhteistyöhankkeeseen. Varsinainen seurantatyö alkoi kesäkuun alussa. Suurin osa selvityksen aineistosta on kerätty kesän 2020 (1.6.–31.8.) aikana, mutta täydentäviä huomioita ja tarkistuksia on tehty myös syksyllä sekä vuoden 2021 alussa.

3. METODI

Metodin luomisessa haasteellista oli miettiä mahdollisimman neutraali tapa aloittaa lähteiden kartoittaminen. Metodilla pyritään muun muassa välttämään selvityksen lähtökohdan vinoutumista ja varmistamaan tulosten luotettavuus sekä toistettavuus. Lisäksi metodin kehittämiseen vaikuttaa erityinen tarve läpinäkyvyyteen ja siten tuloksiin liittyvän tarkoitushakuisen kyseenalaistamisen ennaltaehkäiseminen.

Lähteellä tässä selvityksessä tarkoitetaan julkaisijaa kuten esimerkiksi tiedotusvälinettä, verkkosivustoa, blogia, Facebook-sivua ja -ryhmää tai Twitter-tiliä. Joskus vääristeltyä informaatiota joutuu käsittelemään ilman selvästi osoitettavaa alkuperäistä lähdeä. Vaikka tarkasteltava sisältö saattoi olla peräisin muualta kuin sosiaalisesta mediasta, oli selvää, että huomio keskittyisi sinne, koska sosiaalinen media on näyttäytynyt faktantarkistajalle disinformaatiota käynnissä pitävänä voimana.

Selvityksessä on käytetty useita kaikille avoimia sosiaalisen median seurantaan soveltuvia työkaluja, mutta jokainen niistä kattaa usein vain yhden kanavan sosiaalisen median maailmasta. Toisin sanoen kaikki kanavat kattavaa seurantatyökalua ei ole olemassa, joten oli jo alkuvaiheessa selvää, että seuranta täytyisi hajauttaa useamman eri työkalun avulla tehtäväksi. Käytännössä se tarkoitti enemmän manuaalista työtä.

Alustavassa kartoituksessa päädyimme siihen, että paras ratkaisu olisi rakentaa Crowd-Tanglen avulla mahdollisimman kattava tietokanta. CrowdTangle on Facebookin julkaisijoille ja brändeille suunnattu sisällön haun ja sosiaalisen median seurannan työkalu, jonka avulla on mahdollista suodattaa julkisten ryhmien ja sivujen julkaisuvirtaa.

Facebookin erityisseuranta on perusteltua, koska sillä on tällä hetkellä sosiaalisen median alustoista Suomen suurin käyttäjäkunta. Eli lähtöoletuksena on, että jos jokin on tässä maassa viraali, (nopeasti verkkoympäristössä leviävä ilmiö tai julkaisu) se päättyy todennäköisesti myös Facebookiin, joka erityisesti on ollut disinformaatioon liittyvien kohujen keskiössä.

Koska Facebookin voi katsoa olevan muiden sosiaalisen median alustojen tapaan osa ongelmaa, sen omistaman seurantatyökalun käyttöön liittyy myös eettisiä ongelmia. Tästä haasteesta voisi jatkossa päästä eroon esimerkiksi yhteistyöllä riippumattomien datatieteilijöiden kanssa kehitettävillä työkaluilla, joilla olisi myös pääsy sosiaalisen median dataan.

3.1. MISTÄ SUOMI TYKKÄÄ - KOHTI SELVITYSASETELMAA

Useiden koeversioiden jälkeen tutkija Alekski Knuutila suodatti CrowdTanglen avulla listan vuosien 2015–2019 kolmestatuhannesta yksittäisestä julkaisusta Suomessa, jotka ovat keränneet eniten yhteenlaskettuja reaktioita (tunnereaktiot, kommentit ja jaot). Reaktiot ovat määräävin kriteeri siksi, että ne kertovat enemmän vaikuttavuudesta kuin pelkkä postauksen näkeminen: tietyille informaatiolle altistuminen on passiivista (tai pään sisäisiä reaktioita ei ole juuri mahdollista mitata), reagointi on taas aktiivisempaa toimintaa, mikä kertoo enemmän sisällön vaikuttavuudesta.

CrowdTanglen avulla tehtävät listaukset eivät ole täysin kattavia, koska työkalu kerää mukaan vain suurimmat ja vaikuttavimmat tilit. Tällaisen Suomi TOP 3 000-listan perusteella ei siis voi sanoa paljoakaan mis- tai disinformaation tilasta Suomessa, mutta sen avulla oli mahdollista hahmottaa kokonaiskuvaa esimerkiksi siitä, mikä suomalaisessa someympäristössä on suosittua. Yleisempi katsaus somemaailmaan auttoi myös vertailemaan reaktiomääriä, joita roskautisten levittäjät saavat julkaisuilleen. Mis- ja disinformaatiota ja sen vaikuttavuutta olisi näin ollen helpompi arvioida laajemmassa kontekstissa.

Listauksen kymmenen suosituinta postausta 2015–2019 yhteenlaskettujen reaktioiden perusteella:

1. Nyt-liite (2015): *DIY! Tässä syntyy lamppu kertakäyttölusikoista!* 1 272 605
2. Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren alueen pelastuslaitos (2019): *Me pelastuslaitoksella olemme tottuneet selviämään tiukoistakin paikoista. Tässä ihan konkreettinen esimerkki Vetelistä, jossa tiukkaa paikkaa simuloi tikkaiden 27x27 cm rako. Älä yritä tätä kotona. Ja mikäli kuitenkin yrität, muista varata mukaan avustajat ja puhelin, jotka soittavat meidät apuun avustamaan sinut tästä(kin) pulasta :)* 144 729
3. Iltalehti (2016): *HOPEA EI OLE HÄPEÄ! Tykkää, jos Leijonat pelasi mielestäsi upean MM-turnauksen.* 132 532
4. MTV Uutiset (2017): *Tätä sääennustetta ei pysty katsomaan nauramatta!* 121 834
5. Iltä-Sanomat (2016): *Lopullinen vastaus kysymykseen: juusto vai kinkku päällimmäiseksi? Tällä kertaa äänestetään siitä, kuuluuko voileivän päällimmäisenä olla kinkkua vai juustoa. Paina peukku ja äänestät juustoa, paina sydän ja äänestät kinkkua. Tägää kaverisi mukaan äänestämään.* 115 668
6. Sauli Niinistö (2016): *Tästä se lähtee! SN (itsenäisyyspäivä, oma lisäys)* 110 891
- Sauli Niinistö (2017): *Iloisia uutisia! SN "Kerromme ilouutisen: Jos kaikki sujuu odotetusti, perheemme kasvaa helmikuussa 2018. Lasta on useiden vuosien ajan odotettu ja toivottu. Näihin vuosiin on lukeutunut monia vastoinkäymisiä. Siksi onnen ohella on raskauden alkuun sisältynyt herkkyyksiä, mutta nyt voimme asiasta kertoa", kertovat perh...* 110 332
- Iltä-Sanomat (2016): *Tervetuloa suureen koira- vai kissa? -äänestykseen! Nyt saadaan lopullinen selvyys siihen, ovatko suomalaiset enemmän koira- vai kissaihmiisiä. Peukulla annat äänesi koiralle, sydämellä kissalle. Tägää kaverisi mukaan kaikkien aikojen äänestykseen!* 109 305
- Anna-lehti (2017): *Sauli Niinistö, 69, ja Jenni Haukio, 40, saavat helmikuussa vauvan, jota he ovat toivoneet pitkään. Paina onnitellaksesi presidenttiparia! Presidentti Sauli Niinistö ja hänen puolisonsa Jenni Haukio ovat paljastaneet ilouutisen: he odottavat lasta. Pienokaisen laskettu aika on helmikuussa 2018.* 108 908
- Iltä-Sanomat (2016): *Paina peukku, paina sydän, paina ihan mitä tahansa, mutta paina jotain, sillä nyt levitetään iso-sti sanomaa EI KIUSATA. Tämän videon taustalla on juttu lukiolaisesta Liisi Laitilasta, joka haluaa kitkeä kiusaamisen entisestä koulustaan pois. Tukensa tälle antoi myös presidentti Sauli Niinistö.* 107 050

Koko kolmentuhannen postauksen aineistosta on havaittavissa sama kuin mitä edellä mainittu kymmenen suosituimman postauksen lista edustaa. Teemoina toistuvat tunteisiin vetoavat, mutta kuitenkin tavallista arkea lähellä olevat aiheet, joihin jokaisen on helppo samaistua. Postauksilla usein kalastetaan myös reaktioita, joilla on tärkeä osa informaatiotalouden tulovirrassa.

Seuraava askel oli perustaa CrowdTangleen seurantalistoja. Eli lisätä niihin kategorioihin, joita halutaan seurata, ja niihin lähteitä mahdollisimman laajasti.

Luokittelussa päädyttiin seuraavaan 9-kohtaiseen jaotteluun:

- 1. poliittiset puolueet**
- 2. kansanedustajat hallituspuolueista**
- 3. kansanedustajat oppositiopuolueista**
- 4. mepit**
- 5. kansalaisjärjestöt (järjestötason viestintä)**
- 6. aate**
- 7. media (tarkoittaa organisaatioiden toteuttamaa journalismia. Tähän lasketaan myös puoluelehdet)**
- 8. vastamedia (esim. Murkut.org -sivuston ”itsenäiset” mediat)**
- 9. roskautiset (ks.3.2.)**

Luokittelusta on pudotettu suoraan pois yritysten mainokset, viranomaiset ja tutkimuslaitokset. Viranomais- ja tutkimuslaitosviestinnästä sekä mainonnasta tehty erillinen selvitys voisi olla kiinnostava, mutta rajautuu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Koska misinformaatiota tai niin sanottuja roskautisia ei edellä kuvatulla tavalla tullut esiin riittävästi tai tarpeeksi kattavasti, täytyi roskautisten luokka lisätä manuaalisesti. Myös vastamedian luokka täytyi lisätä manuaalisesti, koska suosituimmat -listaa niin selkeästi hallitsivat julkiset ja valtamedia.

3.2. ROSKAUTISET

Valeuutiset on terminä tuottanut faktantarkistajille ja tutkijoille päänvaivaa varsinkin sen jälkeen, kun se kaapattiin poliittiseksi lyömäaseeksi. Oxford Internet Institute on lähestynyt tätä haastetta toiminnallisesta näkökulmasta, eli metodin⁶, joka perustuu käyttäytymisen data-analyysiin teoreettisen todistelun sijaan. Selvityksessämme on lähdetty liikkeelle tästä metodologiasta, jota on käytetty muun muassa Lisa Marie Neudertin, Philip Howardin ja Bence Kollanyin tutkimuksesta *Sourcing and Automation of Political News and Information During Three European Elections (2019)*⁷, jossa roskauutisiksi (junk news) esitetään sellaiset julkaisijat, joiden sisällöntuotanto täyttää vähintään kolme seuraavista viidestä kriteeristä⁸:

- Ammattimaisuus: teksti tai muu informaation lähde ei täytä ammattimaisen journalismin kriteerejä. Esimerkiksi tiedot kirjoittajista, editoijista ja omistajista ovat puutteelliset tai niitä ei ole käytetty oikein
- Tyyli: käytetään solvauksia, epäsopivaa kieltä, ad hominem -hyökkäyksiä ja harhaanjohtavia kuvia
- Luotettavuus: raportoidaan perusteettomia väitteitä, käytetään salaliittoon perustuvia tai epäilyttäviä lähteitä, eikä korjauksia vääriksi todettuihin väittämiin julkaista
- Puolueellisuus: faktojen raportointi on erittäin puolueellista ja valikoivaa ja mielipide esitetään totuutena

Väärentäminen: lähteet jäljittelevät ammattimaisia (eettiset säännöt) uutisjulkaisuja sisältöjen esittämisessä

Suomalaisessa tutkimuksessa on melko vähän suoraan luokiteltu medioita roskauutisiksi, mutta joitain mainintoja löytyy. Esimerkiksi Tuukka Ylä-Anttilan artikkelissa *Populist knowledge: 'Post-truth' repertoires of contesting epistemic authorities*⁹ (2018) on mainittu MV-lehti, Hommaforum ja Magneettimedia. Ylä-Anttila julkaisi yhdessä Gwenaëlle Bauvoisin ja Niko Pyrhösen kanssa 2019 artikkelin *Politicization of migration in the countermedia style: A computational and qualitative analysis of populist discourse*¹⁰, jossa he määrittelevät vastamedian olevan hyvin lähellä roskauutista.

6. https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2056305119863147#_i2

7. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2056305119863147>

8. Suom. Elsa Kivinen

9. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/270219/populistknowledge_final_postprint.pdf?sequence=1

10. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/306456>

Bauvois ja Pyrhönen perustelivat käyttämäänsä termiä ja kiteyttivät vastamedian olemusta edelleen Ilmiö-lehden artikkelissa¹¹ 1.4.2020:

Valeuutiset, valemediat ja valeuutisjournalismi ovat kuitenkin monesta näkökulmasta ongelmallisia nimityksiä. Menestyksekkäintä disinformaatiota ei yleensä jaeta valheen muodossa, vaan se perustuu pois jättämiseen, huhuihin ja arvailuihin sekä tarkoituksellisen ”tasapuolisuusharhan” luomiseen näiden ja varmennettavissa olevan tiedon välille. Suurin osa disinformaatiojulkaisuista löytää tarvitsemansa sitaattit ja ääniklipit haastattelemalla ihmisiä, jotka ajavat voimakkaasti omaa etuaan, ja kehystämällä heidän väitteensä uutisina.

Tämän tapainen ”uutisjournalismi” ei suoranaisesti valehtele, sillä raportointi ja lainaukset ovat teknisesti ottaen paikkaansa pitäviä. Sen sijaan julkaisut toimivat ennen muuta niin, että ne poimivat valtamediasa kiertäviä uutistapahtumia, tulkitsevat alkuperäiset uutiset valheiksi ja tarjoavat aiheesta ”vaihtoehtoisia” selityksiään ja ”analyysjään”.

Bauvois ja Pyrhönen havaitsivat selkeitä yhtäläisyyksiä vastamedioiden välillä ympäri maailman. Samalla tavalla kuin MV-lehti Suomessa, esimerkiksi Breitbart News Yhdysvalloissa ja Fdesouche Ranskassa vastustavat ”vallanpitäjiä” ja pitävät itseään ”vaihtoehtoisina vallan lähteinä”. Bauvoisin ja Pyrhösen mukaan vastamedioiden journalistista tuotantoa eri maissa yhdistää pitkälti neljä teemaa: siirtolaisuus, ilmastomuutos, geopolitiikka ja ”identiteettipolitiikka”.

Silloin, kun näitä ulottuvuuksia ei ole alkuperäisissä valtavirtamedian uutistapahtumissa läsnä, vastamedia usein ripeästi lisää yhden tai useamman tällaisen kehystyksen omaan tuotantoonsa. Samalla se kritisoi valtamediaa joko sokeudesta ”asioiden todellista laitaa” kohtaan tai siitä, että ne johtavat yleisöjään tahallaan harhaan pimittämällä todellisen asioiden tilan.

Edellä mainituista määritelmistä huolimatta selvityksessä on aluksi roska uutiset ja vastamediat erillisinä luokkina. Syy tähän on osittain se, että vastamediat-luokka on perustettu lähtökohtaisesti Murkut.org-sivuston julkaisuista, jotka kutsuvat itseään vaihtoehtomedioksi. Vaihtoehtoisuus ei kuitenkaan mielestämme automaattisesti tarkoita sitä, että sisältö olisi ongelmallista. Selvityksessämme roska uutiset on eettisestä näkökulmasta arveluttavin luokka, jonne julkaisijoita siirrettään muista luokista, mikäli sisällönanalyyysien jälkeen tietty julkaisija voidaan luokitella roska uutisiksi. Luokittelun pohjana on käytetty Fakta-

11. <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/vastamediat-houkuttelevat-lupauksella-paljastaa-vallanpitajien-valheet/>

baarin tarkistuslistaksi kutsumaansa kriteeristöä, joissa tarkastellaan hyvin samankaltaisia asioita kuin Neudertin, Howardin ja Kollanyin tutkimuksessa:

- Kuka on tekijä? Onko nimi tai verkko-osoite löydettävissä?
- Kenelle julkaisu on tehty tai suunnattu? Missä julkaistu? Miksi juuri sinä törmäsit tähän?
- Mitä siinä oikeastaan halutaan sanoa? Onko se mainos vai uutinen?
- Miksi se on tehty? Halutaanko sinuun vaikuttaa jollain tavalla?
- Mihin tietoon se perustuu? Onko viittauksia lähteisiin ja tiedon alkuperään?
- Ovatko kuvat aitoja?
- Liittyykö kuva tekstiin?
- Ovatko kuvat aitoja ja käsittelemättömiä?
- Mikä motiivi taustalla?
- Mitä julkaisu kertoo omasta prosessistaan? Onko esimerkiksi jokin käytäntö virheiden korjaamiseen?
- Onko julkaisu ”kallellaan” johonkin, esim. poliittiseen aatesuuntaan?
- Käyttääkö julkaisu todellisia asiantuntijoita vai sellaisina esiintyviä?

Faktabaarin tekemään tarkistustyöhön on olennaisesti kuulunut myös asiantuntijoiden kuuleminen, johon myös tässä selvityksessä on tukeuduttu.

3.3. AINEISTO

Toukokuun lopussa 2020 selvityksessä oli edetty siihen vaiheeseen, että järjestelmällisempi verkkoseuranta oli mahdollista aloittaa, mikä alkuvaiheessa tarkoitti siis suurimaksi osaksi Facebookin avoimia sivuja. Hankkeen edetessä seuranta laajennettiin Facebook-ryhmiin ja muihin sosiaalisen median alustoihin kuten Twitteriin, Instagramiin ja Youtubeen. Seurannassa hyödynnettiin myös muita erillistyökaluja kuten esimerkiksi CrowdTanglen COVID-19 Suomen seuranta-alustaa.

Seuranta aloitettiin kirjaamalla kaikki jokaisen seurantasyklin aikana vähintään 500 yhteenlaskettua reaktiota saaneet postaukset analysoitavaan aineistoon. Seurantasykli oli aluksi vuorokausi. Aineiston kertymisen nopeudesta kävi nopeasti ilmi, että viisisataa on liian alhainen raja, joten määrää nostettiin muutamaan kertaan kesäkuun alkupuolella asettuen lopulta 2 500:een. Tämä on vieläkin pieni, jos sitä vertaa viraaleimpiin postauksiin, mutta kuitenkin tarpeeksi, jotta materiaalia kertyi aineistoon muttei liikaa.

Myös pidempiä seurantasyklejä kokeiltiin ja metodologia kehitettiin seurannan aikana. Seurannan tarkoitus ei ole ollut tavoitella tieteellistä tarkkuutta (ja täyttä vertailukelpoisuutta), vaan saada luotua seurantajärjestelmä, jonka avulla voi yksittäisestä jutusta tai postauksesta käynnistää faktantarkistusprosessin.

”Eilen sanoimme toisillemme tahdon. Olen onnellinen ja kiitollinen, että saan jakaa elämäni rakastamani ihmisen kanssa. Olemme nähneet ja kokeneet yhdessä paljon, jakaneet ilot ja surut, ja tukeneet toisiamme tyvessä ja myrskyssä. Olemme eläneet yhdessä nuoruutemme, varttuneet aikuisiksi ja kasvaneet vanhemmiksi rakkaalle tyttärellemme. Kaikista ihmisistä Sinä olet minulle se oikea. Kiitos, että olet vierelläni.”

Pääministeri Sanna Marinin Facebook-postaus 2.8.2020¹²

Kesän seurantajaksolla pääministeri Sanna Marinin Facebook-sivullaan julkaisema julkaisu keräsi 40 810 yhteenlaskettua reaktiota ja oli kyseisessä aineistossa eniten reaktiota kerännyt julkaisu koko kesän ajalta. Toiseksi eniten reagoitiin Iltalehden onnittelukuvaan presidentti Sauli Niinistölle tämän täyttäessä 72 vuotta ja kolmanneksi Iltalehden juttu 32-vuotiaasta Timosta, joka kuvasi ”metsien kuninkaat” lammen rannalla. Kaikkiaan aineistoon kertyi lähes 800 postausta.

Kesän aikana kerätystä aineistosta käy ilmi selvästi, että suomalaiset sai kesällä 2020 reagoimaan eniten iloiset perhetapahtumat, kaikki mihin liittyi eläimiä, sää, nostalgiset tavarat tai jos tunnettu poliitikko oli marjassa, sienessä tai istutti perunoita. Toisin sanoen hyvää mieltä antavat, human interest-tyyppiset tarinat.

12. <https://www.facebook.com/MarinSanna/posts/3425495097512629>

Reaktioiden välillä on havaittavissa korrelaatiota, eli jos postaukseen on reagoitu paljon tunne-emojein, sitä on myös jaettu ja kommentoitu suhteellisen paljon. Suomalaisiin näyttäisi siis vaikuttavan enemmän hyvän mielen jutut kuin negatiivinen sisältö. Jos Suomessa leviää disinformaatiota, se ei onneksi näy kaikkein suosituimpien aiheiden joukossa. Toisaalta tulos kertoo myös kartoituksen puutteellisuudesta. Mukana on vain Facebookin julkisia sivuja ja ryhmiä. Muita sosiaalisen median alustoja ei tarkasteltu samalla systemaattisuudella.

Seurantajärjestelmän avulla pystyi myös hahmottamaan yksittäisten postauksien sijaan myös suosittuja puheenaiheita ja ilmiöitä. Tällainen järjestelmä ei myöskään ole koskaan valmis, vaan sitä täytyy päivittää säännöllisesti, lähes päivittäin. Seurantajärjestelmä toimi hyvin tämän selvityksen tarpeisiin, mutta kokonaisvaltaisemman kuvan saamiseksi järjestelmästä olisi hyvä kattaa sosiaalisen median alustat kattavammin.

4. AINEISTON TARKASTELU TEEMOITTAIN

Seuraavaksi katsotaan tarkemmin disinformaatioon liittyviä asioita, ilmiöitä ja teemoja, joita aineistosta nousi esiin. Temaattinen tarkastelu ei kuitenkaan rajoitu pelkästään kesän aikana kerättyyn seuranta-aineistoon, vaan huomioita on tehty koko vuoden aikana. Siksi yhtenä teemana esimerkiksi on Yhdysvaltain presidentinvaalit, koska se on disinformaatiokeskustelun kannalta tärkeä teema, mutta yhdistyy myös muihin käsiteltäviin aiheisiin.

Lisäksi tässä temaattisessa tarkastelussa on hyödynnetty Faktabaarin vuonna 2020 tekemiä analyysejä ja faktantarkistuksia, jotka kaikki pohjaavat tavalla tai toisella samaan aikaan tehtyyn selvitykseen.

4.1. VIHAPUHE

Vaikka selvityksessä painottuu Facebookin rooli, myös Twitterin seurantaan rakennettiin oma järjestelmänsä, jossa keskityttiin julkaisijoiden sijaan teemoihin, kuten esimerkiksi koronavirus, maahanmuutto ja ympäristö. Seurannan aikana Twitterissä tuli vastaan paljon twiittejä, jotka vaikuttivat tarkoituksellisen harhaanjohtavalta tai väärältä tiedolta (kts. disinformaation määritelmä).

Tällaisten twiittien julkaisijat olivat usein niin sanottuja “pieniä tekijöitä”, eli tileillä saattoi olla melko vähän seuraajia. Yksittäiset twiitit eivät välttämättä saaneet aikaan kovin suurta reagoitua. Näistä disinformaatiolta vaikuttavista twiiteistä teki kuitenkin erityisen ongelmallista niiden kohtuullisen suuri määrä: jo muutaman minuutin silmäyksellä (yksi teema) näitä twiittejä osui silmiin pahimmillaan kymmeniä. Eli vaikka yksittäinen twiitti ei saisi paljon huomiota, sitä voi lisätä hashtagein ja linkittämällä viestejään esimerkiksi julkisuuden henkilöiden, poliitikkojen tai somevaikuttajien keskusteluihin, joilla voi potentiaalisesti olla kymmeniä tai satoja tuhansia seuraajia.

Tarkemmin tarkasteltuna näissä ongelmallisissa twiiteissä väitteet ovat usein sellaisia, joita ei voi faktantarkistaa: mielipiteenomaista haukkumista ja solvaamista, ja joiden päätarkeus on lähinnä satuttaa.

Suomen rikoslaissa ei ole viharikoksen tai rangaistavan vihapuheen käsitettä tai määritelmää. Esimerkiksi Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2012:58 vihapuheeseen on viitattu, kun on kuvailtu panettelevia tai herjaavia lausuntoja, jotka eivät nauti sananvapauden suojaa¹³. Suomessa on käyty julkista keskustelua siitä, pitäisikö vihapuhe sisällyttää rikoslakiin. Nykykäytännön puolustajat ovat perustelleet kantaansa sillä, että rikoslaki mahdollistaa jo nykyisellään puuttumisen verkossa tapahtuviin viharikoksiin. Tällaisia säännöksiä ovat esimerkiksi laiton uhkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, kunnianloukkaus, julkinen kehottaminen rikokseen, viestintärauhan rikkominen, vainoaminen sekä kiihottaminen kansanryhmää vastaan.

Vihapuheesta syytetyt vetoavat usein sananvapauteen, eli oikeuteen ilmaista ja vastaanottaa mielipiteitä kenenkään niitä ennakoon sensuroimatta. Sananvapaudesta säännellään Suomen perustuslain 12 §:ssä. Perustuslaissa ei kuitenkaan säännellä sananvapauden väärinkäytöstä¹⁴.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sananvapauden väärinkäytöstä kuitenkin säännellään. Sopimuksen 17. artiklaa, jossa kielletään sopimuksella säänneltävien oikeuksien ja vapauksien väärinkäyttö, on joskus sovellettu esimerkiksi vakavimpiin vihapuheen muotoihin¹⁵.

13. <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2012/20120058>

14. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L2P12>

15. https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063/19990063_2#idp447648448

Missä menee laittomuuden raja? Esimerkiksi Rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaan kiihottamista kansanryhmää vastaan olisi:

“sellaisen tiedon, mielipiteen tai muun viestin levittäminen, jossa ryhmään kohdistuvaa väkivaltaa tai syrjintää

- pidetään hyväksyttävänä tai toivottavana
- ihmisiä verrataan eläimiin tai loisiin
- yleistäen väitetään heitä rikollisiksi tai
- esitetään alempiarvoisiksi.”

Käytännössä sananvapauden erottaminen viharikoksista ja vihapuheesta on vaikeaa. Oikeusministeriö on julkaissut oppaan *Tietoa ja tapausesimerkkejä vihapuheesta ja viharikoksista – käsikirja lainkäyttäjille*¹⁶, jossa keskeisiä lainkohtia, niiden suhdetta sekä yhteensovittamista selostetaan tarkemmin. Käsikirjassa huomautetaan, että kaikki viestintä ei ole kuitenkaan yhtä vahvasti suojattua.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Féret v Belgia-ratkaisun¹⁷ (2009) eriävässä mielipiteessä todettiin, että vihapuheen pitäisi olla loukkaavan lisäksi myös uhkaavaa, jotta sananvapautta poliittisessa puheessa voidaan rajoittaa. Korkein oikeus viittasi kyseiseen ratkaisuun vuonna 2012, kun se tuomitsi Jussi Halla-Ahon uskonrauhan rikkomisesta ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (KKO 2012:58).

Syyskuussa 2020 Korkein oikeus antoi lisävalaistusta sananvapauden rajoihin ratkaisussaan KKO:2020:68¹⁸, jossa se linjasi, että Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen ”kirjoituksia ei ole pidettävä sananvapauden rajoissa esitettynä asiallisena, esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaan liittyvänä, ankarassakin muodossa hyväksyttävänä kritiikkinä taikka sallittuna liioitteluna tai provokaationa.”

Entä luvun alun kuvakollaasi, edustavatko siinä esitetyt twiitit sananvapautta vai loukkaavatko ne muiden perusoikeuksia tai ihmisarvoa?

Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori Kimmo Nuotion ensireaktio oli kyseiset twiitit nähdessään, että ihmisillä vaikuttaa todella olevan tarve päästää höyryjä ajattelematta kovinkaan paljon sanomistensa vaikutuksia. Nuotion mukaan erityisesti yksityishenkilöön kohdistuvat tahalliset solvaukset täyttävät herkästi kunnianloukkauksen tunnusmerkistön.

16. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/13949561/K%C3%A4sikirja+syytt%C3%A4jille+ja+tuomareille/e03c873a-e85d-a95e-e4cc-f677a55f4340/K%C3%A4sikirja+syytt%C3%A4jille+ja+tuomareille.pdf/K%C3%A4sikirja+syytt%C3%A4jille+ja+tuomareille.pdf>

17. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dmdocnumber%22:\[%22852535%22\],%22itemid%22:\[%22001-93626%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dmdocnumber%22:[%22852535%22],%22itemid%22:[%22001-93626%22]})

18. <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/kko202068.html>

Tutkijatohtori Reeta Pöyhtärille twiitit kertovat paljon Twitteristä keskusteluympäristönä, joka on lähtökohtaisesti esimerkiksi Facebookia avoimempi keskustelutila. Keskustelu Twitterissä on julkista ja sitä käydään paljon myös tuntemattomien kesken. Nämä seikat lisäävät Pöyhtärin mukaan todennäköisyyttä, että keskustelu on kärjekästä ja rumaakin: ”anonyymisti tai vieraalle on helpompi sanoa ikäviäkin asioita kuin tutulle, tai suljetussa piirissä, jolloin sanomisistaan joutuu helpommin ns. vertaisvastuuseen”.

Pöyhtärin mukaan Twitter-viestien lyhyt mitta kannustaa asioiden ilmaisemiseen tiiviisti ja jopa kärjistetysti, kun ei ole tilaa pehmitellä tai asettaa muita reunaehtoja. Keskustelu on Twitterissä enemmän yhteiskunnallista ja poliittista, koska siellä keskustelua käyvät enemmän tutkijat, poliitikot, toimittajat ja muut yhteiskunnalliset toimijat.

“Keskustelu on siis potentiaalisesti erityylistä kuin esimerkiksi Facebookissa, jossa usein pyöritään ihmisten henkilökohtaisten elämien ja kokemusten ympärillä. Lisäksi useimmiten tavoitteena on, että viesti leviäisi laajasti julkisuuteen ja saisi aikaan lisää keskustelua. Twitter on tässä mielessä osallistava alusta: omalla kannanotolla yritetään viritellä keskustelua, johon tiettyjen tahojen tai laajan yleisön myös toivotaan osallistuvan. Keskustelun yhteiskunnallisesta luonteesta johtuen on myös havaittu, että Twitterissä keskustelu usein polarisoituu keskenään erimielisten ”napojen” väliseksi mittelyksi.”

Alun kuvakaappauksissa Pöyhtäri näkee myös rasismia, ennakkoluulojen lietsomista, naisvihaa, poliittista vihamielisyyttä, polarisaatiota, uskonnollista vihaa, juutalaisvihaa ja jopa vihaa vammaisia kohtaan. Toisin sanoen kielenkäyttöä, joka voidaan katsoa vihapuheeksi¹⁹, esimerkiksi Pöyhtärin antaman esimerkkinä määrittelyn mukaan (lainattu Article19 järjestön Vihapuheoppaasta Hate Speech Explained Toolkit, 2015):

“Vihapuhe koskee ryhmiä tai yksilöitä nimetyn tai oletetun ominaisuuden perusteella:

Rotu, ihonväri, sukupuoli, kieli, uskonto, poliittinen tai muu mielipide, omaisuus/omistus, syntymätausta, vähemmistöön kuuluminen, vammaisuus, maahanmuuttajatausta tai pakolaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, tai jokin muu vastaava ominaisuus. Myös jonkin ryhmän puolestapuhujana tai auttajana toimiminen voi olla vihapuheen kohteena. Vihapuhe ilmaisee väheksyntää, vihamielisyyttä, uhkaa tai vastenmielisyyttä yksilöä tai ryhmää kohtaan. Vihapuhetta voi olla myös väkivallan ja syrjinnän hyväksyttävänä pitäminen tai toisen ihmisarvon ja -oikeuksien kiistäminen. Kohteessaan se saa tyypillisesti aikaan pelkoa ja ahdistusta ja pyrkii vaimentamaan kohteensa. Keskeistä on myös loukkaavan ja uhkaavan ilmapiirin luominen.”

19. Aiheesta lisää esimerkiksi Article 19: ‘Hate speech’ explained – A toolkit. <https://www.article19.org/data/files/mediabrary/38231/Hate-Speech-Explained---A-Toolkit-%282015-Edition%29.pdf>

Pöytäarin mukaan vihapuhe voi olla missä tahansa muodossa (julkisesti) esitetty ilmaisu, jota voidaan levittää erilaisten medioiden kautta. Esityksen tapa ei ole olennainen, vihapuhetta voi esittää väkivaltaisesti tai täysin rauhallisesti, vaan ratkaisevaa on ilmaisun sisältö.

Edellä mainituista syistä Twitter nähdään Pöytäarin mukaan usein erityisen toksisena, eli vihamielisenä keskusteluympäristönä, erityisesti esimerkiksi naisten ja useiden vähemmistöjen näkökulmasta²⁰.

Twitter määrittelee käyttösäännöissään tavoitteita esimerkiksi väkivallan, terrorismin, häirinnän, vihaviestinnän kieltämiseksi²¹. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Suomi on liian pieni kielialue sekä pieni myös käyttäjämääriltään, jotta Twitter panostaisi täällä tapahtuvien käyttösääntörikkomusten havainnointiin. Rikkomuksiin puuttuminen on ilmeisesti paljon käyttäjälmoitusten varassa, jolloin vahingolliset viestit saattavat Pöytäarin mukaan olla luettavissa jopa viikkoja. Hänen mielestään suomalaisessa Twitterissä on ilmiselvästi paljon alustan omien käyttösääntöjen vastaista puhetta, eli Twitter on epäonnistunut tavoitteeseensa turvata esimerkiksi väkivallaton ja vihapuheeton keskusteluympäristö kaikille.

“Viestit kertovat suomalaisesta Twitteristä tai ainakin sen osista keskusteluympäristönä: niissä on täysin mahdollista saada julki ja näkymään julkisuudessa näinkin vihamielistä keskustelua ilman, että siihen välttämättä puututaan. Ihmiset selvästi hyödyntävät Twitterin alustana tuomaa mahdollisuutta tällaiseen keskusteluun ja ottavat siihen osaa. Twitter mahdollistaa ja tukee keskusteluun osallistumista tällaisilla sisällöillä ja samalla todennäköisesti sulkee osan ihmisistä keskustelun ulkopuolelle, koska keskusteluun ei ole mielekästä näillä ehdoilla osallistua - vihamielinen viestintä siis onnistuu tavoitteessaan vaientaa.”

Pöytäari muistuttaa, että viestien vahingollisuuden kannalta merkitystä on myös sillä, kuka niiden takana on (onko kyse esim. tunnetusta poliitikosta), kuinka laajalle viestit ovat levinneet, ovatko ne saaneet kannatusta, vastustusta, ovatko väitteet uskottavia tai harhaanjohtavia. Twitterissä erityistä merkitystä on myös sillä, kuinka paljon viestejä on retwiitattu: tällä tavoin yksi alkuperäinen vihaviesti voi saada huomattavasti alkuperäistä laajempaa näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Myös keskustelun kontekstilla on Pöytäarin mukaan merkitystä sekä sillä, keneen viestit kohdistetaan ja kuinka suoraan. Esimerkiksi suora kehoitus väkivaltaan tai sillä uhkailu uskottavalla tavalla saattaa täyttää rikoksen tunnusmerkit tai jonkun kutsuminen pedofiiliksi aiheuttomasti ja vahinkoa tuottaen voi täyttää kunnianloukkauksen määritelmän.

Edellä mainitut seikat konkretisoituvat Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiossa, jonka se antoi marraskuussa 2020. Kaksi entistä ps-nuorten aktiivitoimijaa tuomittiin sakkoihin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan heidän vuoden 2019 eurovaalien aikaan julkaisemastaan twiitistä (tuomio ei ole lainvoimainen). Käräjäoikeus piti julkaisua vihapuheen

20. <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1/>

21. <https://help.twitter.com/fi/rules-and-policies/twitter-rules>

kaltaisena lausumana, joka ei nauti sananvapauden suojaa. Ratkaisussaan käräjäoikeus piti juuri kontekstia merkityksellisenä seikkana linjatessaan, että twiitti ei ilmentänyt poliittista keskustelua maahanmuutosta millään tavalla.

Suomalainen oikeuslaitos on linjauksillaan osoittanut sen, että vihapuhe ei ole epämääräinen käsite, eikä mitä tahansa kriittistä puhetta tai kirjoitusta voida luokitella vihapuheeksi luokittelijan oman näkemyksen mukaan.

Vuonna 2019 julkaistussa tutkimuksessa, *Viha vallassa: vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon*,²² todetaan, että poliittisten vastakkainasettelujen kärjistyminen on yhtenä tekijänä lisännyt vihapuhetta. Kyseisen tutkimuksen mukaan vihapuhetta on käytetty myös tietoisesti poliittisen painostamisen välineenä, jonka tarkoitus on tietyn poliittisen henkilön tai aiheen vaientaminen. Tätä samaa taktiikkaa on käytetty myös esimerkiksi toimittajiin ja tutkijoihin. Kyse on siis mittavasta yhteiskunnallisesta ongelmasta, jota ei edes yritetä piilottaa.

Luvun alussa todettiin, että vihapuheeseen on vaikea tarttua faktantarkistuksen keinoin, mutta se ei tarkoita, että vihapuhe olisi täysin faktantarkistajien tutkan ulkopuolella. Vihapuhe on kytköksissä disinformaatioon ja siten rinnastettavissa verkossa esiintyviin informaatiohäiriöihin. Näihin häiriöihin puuttumiseksi vastuu on meillä kaikilla.

22. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161812>

4.2. JÄLJELLE JÄÄ POLITIIKKA

Kesän aikana (2.6.–2.9.2020) kerätty aineisto Facebookin suosituimmista postauksista (kts. metodi) suodatettiin edelleen poistamalla siitä sellainen materiaali, joka ei ole tämän selvityksen kannalta olennainen kuten esimerkiksi säähän, eläimiin, urheiluun tai viihteeseen liittyvät julkaisut. Aineistoon jäi tämän jälkeen 255 postausta.

Jotta olisi voinut sanoa, oliko joukossa mis- tai disinformaatiota, ne olisi pitänyt kaikki faktantarkistaa. Tähän ei luonnollisesti yksi ihminen pysty, joten tarkempaa sisältöön tai verkostoihin liittyvää analyysiä ei näin ollen ollut mahdollista tämän selvityksen yhteydessä toteuttaa. Aineistosta nousi kuitenkin esiin mielenkiintoisia havaintoja, joista on myös tehty syventävää laadullista analyysiä niin sanottuina tapaustutkimuksina²³.

Tuosta kahdesta ja puolestasadasta postauksesta otettu top 20 otos kertoo, että suosituimmat postaukset kesällä liittyivät politiikkaan ja olivat perussuomalaisten kansanedustajilta. Muuten listaa hallitsee valtakunnan media:

Sebastian Tynkkynen (10)

Mauri Peltokangas (6)

Ilta-Sanomat

Yle Uutiset

Ilta-alehti

MTV Uutiset

(Postauksen päivämäärä ei välttämättä ole sama kuin julkaisupäivämäärä ja reaktiomäärä kuvaa tilannetta sillä hetkellä kun aineistoa on tallennettu tietokantaan.)

Tarkastellaan hieman tarkemmin eniten reaktioita saanutta postausta:

23. <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/the-sage-handbook-of-propaganda/book262889>

Sebastian Tynkkynen 27.7.2020: Tuomiolla jälleen. Nimittäin hovioikeus vahvisti tänään Oulun käräjäoikeudessa saamani tuomion “rasistisesta vihapuheesta”. Ajatelkaa. Olin julkaissut Facebookissa kuvan, johon olin listannut vuoden 2015 siirtolaiskriisiä seuranneiden terrori-iskujen tekijät, tekopaikat ja tekijöiden uskonnon. Oikeus tulkitsi päivityksen motiivin rasistiseksi, sillä en ollut ollut sisällyttänyt kuvapäivitykseen “miesten taustoja, kuten esimerkiksi koulutusta, varallisuutta, mahdollista syrjäytymistä tai henkistä terveyttä”. On ihan kestämätön ajatus, että en voisi ottaa kantaa terrorismiin, jos en julkaise tekijöiden tulo- tai terveystietoja. Taivas varjele! Tuomarille tiedoksi, että toisen ihmisen terveystietoja ei saa itselleen, vaikka pyytäisi. Silti pitää pystyä ottamaan kantaa tilanteeseen, jossa ihminen murhaa toisia jumalan nimeen ja pyrkii levittämään radikaalia ajatteluaan laajalle. Hovioikeus olisi voinut korjata käräjäoikeuden virheellisen tulkinnan motiiveistani, joihin ei liity rasismi, vaan huoli terrorismista. Yleensäkin oikeudessa voitaisiin kiihottamisrikoksissa ehkä edes joku kerta punnita syytetyn esittämiä motiiveja sen sijaan, että valtakunnansyyttäjä kiihottuminen saa määrittää motiivit teolle syytetyn puolesta. Aion valittaa hovioikeuden ratkaisusta korkeimpaan oikeuteen. Vaikka ratkaisuhistoriasta on pääteltävissä, että valtakunnansyyttäjän nostaessa syytteen tuomari toimii lähinnä kumileimasimena, on siitä huolimatta pakko yrittää taistella oikeudesta sananvapauden käyttöön politiikassa - myös islamin suhteen. Minua odottaa tulevaisuudessa myös uusi ja järjestyksessään 3. oikeusprosessi kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Siinä valtakunnansyyttäjä Toiviainen katsoo vaalikampanjani olleen rasistinen. Olen käynyt Oulun poliisiasemalla esitutkinnassa kuuluttavana vaalikampanjaani liittyen, mutta päivämäärää oikeudenkäynnille ei ole vielä määrätty. Kuten huomaatte, politiikan tekemistä yritetään kovasti ja kiihtyvällä tahdilla viedä oikeussaleihin, mutta sinne se ei kuulu. Lupaen teille, että jatkossakin, kun suomalaisten turvallisuutta heikennetään, tapahtuu terrori-iskuja tai paljastuu seksuaalirikosvyyhtejä, tulen ottamaan tiukasti kantaa. Minua velvoittaa ne yli 9000 ääntä, jotka te annoitte viime vaaleissa näiden asioiden vuoksi. Jos valtakunnansyyttäjä kiihottuu, minä maksan tai jos tuomiot kovenevat, voin käydä vaikka vankilan kautta ja mennä sitten takaisin puhumaan eduskuntaan, jos tulevissa vaaleissa te sen suotte. Mutta sitä en suostu tekemään, että vaikenisin niistä ilmiselvistä ongelmista, joita ympärilläni näen. t. Suomen kiihottavin mies (11 108)

Kansanedustaja Sebastian Tynkkynen pitää siis hovioikeuden tuomiota virheellisenä ja mitä oikeus piti rasistisena, oli Tynkkynen mielestä huolta terrorismista. Hän pitää myös tuomareita kumileimasimina, jos he valtakunnansyyttäjän ”kiihottuessa” nostavat syytteen.

Takaisin Pasilaan -podcastissa kesäkuussa Tynkkynen kommentoi kansanedustajakollegansa Ano Turtiaisen erottamista puolue ryhmästä sopimattoman somekäytöksen vuoksi. Tynkkynen toteaa, että ryhmä katsoi yksimielisesti, että Turtiaisen kommentointi somessa meni ”aivan liian yli”, mutta painetta tuli myös perussuomalaisten kannattajien suunnalta. Toimittaja toteaa podcastissa, että poliitikko voi myös hyötyä kohujen tuomasta julkisuudesta. Tynkkynen mukaan kohusta on haittaa poliitikolle, jos sen on aiheuttanut sellainen virhe, jota kukaan ei voi moraalisesti hyväksyä. Jos kansa tai poliitikkoa äänestävät ovat hänen kanssaan samaa mieltä, niin silloin kohu ei Tynkkynen arvion mukaan laske poliitikon suosiota. Tynkkynen ei siis koe, että hänen saamansa tuomiot vaikuttaisivat hänen suosionsa negatiivisesti, koska hän sanoo ääneen asioita, joita hänen yli 9 000 äänestäjäänsä haluavat kuulla. Hän ei näin ollen katso syyllistyneensä rasismirikoksiin, vaan väittää tulleen tuomituksi syyttä. Tuomiot hän kokee sananvapauden rajoittamisena.

Perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-Aho puhui aiheesta Ilta-Sanomien haastattelussa toukokuussa 2019²⁴. Tuolloin tuore kansanedustaja Ano Turtiainen oli todennut haastattelussa Länsi-Savolle, että hänen saamansa rikostuomio oli ”tässä porukassa vain sulka hattuun”. Halla-Aho kiisti, että Turtiainen olisi tarkoittanut ”porukalla” Perussuomalaisia. Ilta-Sanomat ei saanut kuitenkaan Turtiaiselta itseltään tarkennusta siihen, mitä porukkaa tämä tarkalleen oli tarkoittanut.

Suomen laissa Halla-Aho näkee vähempiarvoisia rikoksia:

”Eduskunnassa on kahdeksan kansanedustajaa, jotka on tuomittu rikoksista 2012–2019. Heistä kuusi on perussuomalaisia. Mitä tämä kertoo puolueesta?”

–Rikoksia on hyvin monenlaisia. Keskustan eduskuntaryhmää johtaa luottamusaseman väärinkäytöstä vankeustuomion saanut henkilö (Antti Kaikkonen). Olisin taipuvainen pitämään sitä vakavampana kuin perussuomalaisten saamia toisen kategorian tuomioita sananvapauden väärinkäytöstä.

Kunnioittaako perussuomalaiset Suomen lakia ja oikeutta?”

–Tietysti. Eduskunta on lakia säätävä elin. Halutessamme meillä on mahdollisuus muuttaa lainsäädäntöä. Kansanedustajilla on oikeus ja velvollisuus kritisoida lainsäädäntöä.

Onko rikosten tekeminen keino kritisoida lainsäädäntöä?”

–Ei tietenkään ole. Tuomiot ovat kuitenkin tulkinnanvaraisia, varsinkin kun on kyse sananvapausrikoksista. Otetaan esimerkiksi vaikka oma tuomioni. Käräjäoikeus ja hovioikeus hylkäsivät syytteen, mutta korkein oikeus oli toista mieltä.”

Lainsäädäntöä saa ja pitää voida kritisoida, mutta oikeusjärjestelmään täytyy myös voida luottaa. Tavallisen kansalaisen näkökulmasta on ongelmallista, jos lakeja säätävät kansanedustajat nakertavat luottamusta oikeuslaitosta kohtaan ja pitävät sananvapausrikoksia vähäpätöisinä (kts. luku vihapuhe).

24. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000006100781.html>

4.2.1. EPÄILYKSEN SIEMEN VASTAKKAINASETTELUN LUOMISESSA

Politiikka on keskeisin aineistosta esiin nousevan teema, jonka ympärille suurin osa mis- ja disinformaatiosta kietoutuu tavalla tai toisella. Poliitikassa kesän aikana riitti kuohuntaa. Aineistosta esiin nousevia aiheita olivat muun muassa Haavisto ja al-Hol, Juha Mäenpään syytesuoja, Ajatuspaja Perusta, Ano Turtiaisen twiitti, bensan hinta, Katri Kulmunin esiintymiskoulutus, Black Lives Matter ja EU:n elvytyspaketti.

Ulkoministeri Pekka Haaviston rooli al-Holin leiriltä paenneiden suomalaisnaisten paluussa Suomeen puhutti erityisesti perussuomalaisia. Useat puolueen edustajat esittivät julkisuudessa väitteitä, että Suomen ulkoministeriö tai hallitus olisi auttanut suomalaisnaisia pakenemaan Isis-vankien leiriltä, toisin kuin julkisuudessa kerrottiin. Väitteiden tueksi ei kuitenkaan esitetty faktatietoja.

Suomen Uutiset 1.6.: *”Mauri Peltokankaalta erittäin rajut moitteet: Hallitus on kansan selän takana tuonut terroristijärjestöön kuuluneita aikuisia ihmisiä Suomeen”*. Perussuomalaiset puolueena jakoi saman jutun omalla Facebook-tilillään.

Perussuomalaiset Facebook-sivullaan 2.6.: *”Niin, mitenköhän on? Itsekö pääsivät karkuun leiriltä ja sieltä Turkkiin vai olisiko kuitenkin Suomen ulkoministeriö ollut asialla? Tai kuten Jussi sen sanoo: – On mielestäni täysin selvää että heidät on ostettu tai muulla tavoin neuvoteltu ulos leiriltä ja sen jälkeen autettu Turkkiin”*.

Kansanedustaja Sanna Antikainen Facebook-sivullaan 4.6.: *”Suomen hallitus junaili ISIS-naiset Suomen ennakuin paikalliset viranomaiset kerkesivät edes tutkia saatika syyttää tai tuomita tuomioistuimessa heidät heidän mahdollisista rikoksistaan. Kannattaa muistaa, että nämä naiset lähtivät täysin vapaaehtoisesti tutkemaan väkivaltaista ääriliikettä nimeltä ISIS. Me kaikki varmasti tiedämme, mihin kauheuksiin ISIS on syyllistynyt, mutta kerrata-mpa vielä kuitenkin. He ovat kiduttaneet ja tappaneet, raiskanneet ja orjuuttaneet. Tehneet terrori-iskuja siellä ja täällä. Heidän ideologia vihaa länsimaita ja sen kansalaisia (siis meitä). He haluavat yksinkertaisesti meidän kuolevan. Tätä naiset lähtivät tukemaan ISISIN-kalifaattiin ja nyt Suomi toi heidän takaisin Suomeen. Suomi käytännössä auttoi heidät Turkin rajan yli, josta he järjestelivät lennot Suomeen. Lapset olisi voitu ottaa Turkin rajalla huostaan ja tuoda vain he Suomeen ja jättää terroristinaiset odottamaan paikallisten viranomaisten tutkintaa ja tuomioistuimen käsittelyä. Käytännössä auttamalla heidät rajan yli Turkkiin, Suomi siis auttoi mahdollisesti rikokseen syyllistyneitä pakenemaan paikallisia viranomaisia. Suomi suojelee rikollisia veronmaksajien rahoilla. Paina tykkää ja jaa, jos olet samaa mieltä siitä, että Suomen hallitus teki väärin.”*

25. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167219853844>

Ulkoministeriön tiedotteen mukaan Suomi avusti al-Holista paenneita perheitä konsuli- palvelulain mukaisesti Turkista Suomeen.

Perussuomalaisten edustajat kuitenkin jatkoivat mielikuva luomista siitä, että Suomen viranomaiset olisivat toimineet lainvastaisesti. Olemme nähneet, miten hyvin tällainen strategia on purrut esimerkiksi Yhdysvalloissa: kun toistaa tarpeeksi pitkään virheellistä väittämää, osa ihmisistä alkaa uskoa, että se on totta. Epäilyksen siemenen istuttaminen samaa (virheellistä) asiaa toistamalla saattaa myös tuottaa jossain vaiheessa hedelmää salaliittoteorioina, mutta erityisesti sillä luodaan vastakkainasettelua yhteiskunnan sisällä (mekanismista esim. De keersmaecker, Dunning, Pennycook, Rand, Sanchez, Unkelbach, Roets 2019²⁵).

25. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167219853844>

Kuvakaappaus sosiaalisen median julkaisusta

4.2.2. "TYTÖT LEIKKII HALLITUSTA"

Syyskuun lopussa 2020 sosiaalisessa mediassa alkoi kiertää kuva, jossa Sanna Marinin hallituksen naisnelikko nimityshetkellä joulukuussa 2019 oli kasvoiltaan nuorennettu ala-asteikäisiksi. Vaikutti siltä, että kuva oli alun perin tehty halventamistarkoituksessa, mutta melko nopeasti se käännettiin esimerkiksi tyttöjen potentiaalista.

Kun Twitter-hakuun laittaa sanan ”tyttöhallitus”, saa tulokseksi pitkälle toistasataa twiittiä. Niistä suurimmassa osassa sanaa käytetään kriittisessä, halventavassa tai pilkkaavassa merkityksessä. Hakutulosten ensimmäinen twiitti on joulukuulta 2019, kun nimimerkki “Kalle Janatuinen” vastaa Osmo Soininvaaran pohdintaan:

Samalta päivältä löytyy kolme muutakin twiittiä, jossa tyttöhallitus-sanaa käytetään joko tekstin seassa tai hashtagina.

Kalle Janatuisen profiilikuvana on kuva Karl Marxista. Hän ei myöskään kerro Twitter-tilin kuvauksessa itsestään mitään, eli hän haluaa selvästi olla Twitterissä mahdollisimman anonyymi. Tarkasteluhetkellä Janatuisen Twitter-tilin viimeiset reilut 2 000 twiittiä on julkaistu lähes ympäri vuorokauden, ainoastaan klo 24–01 välisenä aikana on täysin hiljaista. On hyvin epätodennäköistä, että ihminen nukkuu vain tunnin yössä, joten tällainen julkaisutahti herättää epäilyksiä botista, eli osin tai kokonaan automaattiseksi ohjelmoidusta tilistä.

Koska lähes kaikki tilin twiitit on julkaistu julkaisutyökalua käyttämällä, ei voi myöskään poissulkea mahdollisuutta, että tiliä käyttää useampi ihminen. Suuri osa julkaisuista on retwiittejä ja toisten twiittien kommentointia, mikä lisää ns. bottipisteitä.

Jo joulukuussa 2019 kuvasta julkaistiin Twitterissä toinenkin versio samalla saatteella:

”Tyttöhallitus”-kuvan jakoi syyskuussa muun muassa Erotaan EUsta ryhmä! (8 700 jäsentä) ja ME KANSA Kansaliike-ryhmään (6 700 jäsentä) sekä perussuomalaisten oululainen kuntavaaliehdokas Esa Paloniemi. Laura Huhtasaari – Suomi Takaisin (5034 seuraajaa) -Facebook-sivulta kuvaa jaettiin 66 kertaa, jossa Euroopan parlamentin jäsen Laura Huhtasaari oli tiivistänyt saatteensa yhteen sanaan: tyttöhallitus. Kuvan jakoi myös Uusi MV-lehti sekä siitä keskusteltiin muun muassa Vauva.fi-, Ylilauta- ja Reddit-sivustoilla.

Keskustelun sävy oli tässä vaiheessa varsin negatiivinen. Kuvaa käytettiin hallitusnelikon pilkkaamiseen, vähättelyyn ja amatöörimäisen vaikutelman luomiseen.

Plan Suomi tarttui kuvaan muutama päivä myöhemmin ja twiittasi sen tililtään kysyen ”Mitä sinä näet tässä – pilkkaa vai potentiaalia?” Lisäksi sisäministeri Maria Ohisalo otti kuvaan kantaa kuten myös pääministeri Sanna Marin – kuten moni muukin – ja keskustelu alkoi kääntyä tasa-arvon ja tyttöjen potentiaalın suuntaan.

Tapaus on esimerkki siitä, miten negatiivinen keskustelun kierre saadaan käännettyä toiseen suuntaan tekemällä siitä vahvuus tai jotain muuta positiivista. Se ei tietenkään poista sitä tosiasiaa, että moni ihminen on jo käyttänyt kuvaa työkaluna epäasialliseen käytökseen.

Myönteisesti asiasta yritti kertoa myös MTV Uutiset, joka julkaisi jutun aiheesta (3.10.2020). Somessa levisi kuva lapsenkasvoisesta "tyttöhallituksesta" – sitten sisäministeri Ohisalo avautui, ja pääministeri Marin otti kaiken hyödyn irti. Lähtökohtaisesti on hieman ongelmallista tehdä juttu halventamistarkoitukseen manipuloidusta kuvasta, mutta keskustelun voi nähdä muuttuneen yhteiskunnalliseksi, kun kantaa otettiin ministeritasolla. Jutussa kuitenkin pisti silmään se, että tilannetta yritettiin keventää kertomalla erilaisista nuorenusmanipulaatioista, joita "internetin kuvavelhot" olivat oppositiohahmoista tasapuolisuuden vuoksi tehtäilleet. Pilkanteko tasapuolisuuden nimissä ei ehkä ole paras keino vastata naisten halventamisesta käytävään keskusteluun, vaan olisi parempi etsiä yhteiskunnallisia ja rakenteellisia valuvikoja ja kertoa niistä.

Marraskuussa kuvasta putkahti esiin uusi versio.

Kuvatekstinä: *"Joe Biden nuuhkimassa Suomen nukkekotihallituksen tyttöministereitä. Nenäpäivänäkin nuuskitaan edistyksellisiä globaaleja tuulahduksia".*

Kuvan julkaisija Yle Watch kertoo itsestään Blogger-alustalla seuraavaa:

"Mediakriittinen, totuuden lietsomiseen keskittyvä julkaisu, jonka esittämiä faktoja Isosisko Yle pitää vihatotuuksina. Me tuomme esiin sekä tosiasioita että kansalaismielipiteitä, joista Yle vaikenee. Paljastamme myös Yleisradion propagandassa esitetyn maailmankuvan taustat, jotka ovat vihamielisiä suomalaisten ja eurooppalaisten edulle."

Käytännössä blogisivu on keskittynyt Ylen herjaamiseen. Sisältö käsittää mielipiteitä, joita ei ole perusteltu eikä lähteytetty. Kirjoittajista vain yksi, Mikko Ellilä, julkaisee tekstejä omalla nimellään. Ellilä tuomittiin Espoon käräjäoikeudessa sakkoihin vuonna 2008 kiihottamisesta kansanryhmää vastaan blogikirjoituksestaan Yhteiskunta koostuu ihmisistä. Alun perin joulukuussa 2006 kirjoitettu teksti vaadittiin poistamaan, mutta Ellilä julkaisi sen uudelleen eri osoitteessa jo heti vuonna 2017 ja se on edelleen löydettävissä netistä. Tuomion tuoneessa tekstissä Ellilä kirjoittaa muun muassa:

(N-sana) tuominen Eurooppaan alentaa Euroopan väestön keskimääräistä älykkyytensä, koska (N-sana) on matalampi mediaani-ÄO kuin valkoisilla - - - Tyhmät ihmiset eivät pysty ylläpitämään korkeaa elintaso, koska elintaso on yhtä kuin tavaroiden ja palveluiden kokonaistuotannon reaaliarvo per capita; tyhmät ihmiset eivät pysty ylläpitämään yhtä arvokasta hyödykkeiden kokonaistuotantoa kuin älykkäämmät ihmiset, joten tyhmemmällä yhteiskunnalla on matalampi elintaso. (N-sana) tuominen Eurooppaan siis alentaisi Euroopan elintaso, vaikka (N-sana) eivät olisi veronmaksajien rahoilla eläviä sosiaalipummeja.

[Sulut kirjoittajan muokkauksia.]

Matias Turkkila kirjoitti auki Ellilän oikeudenkäynnin blogissaan ja Jussi Halla-Aho kutsui omassaan Ellilää kollegaksi.

Halla-Aho joutui selittelemään melko lailla kollegojensa julkisia edesottamuksia viime vuonna. Jo mainitun Anu Turtiaisen twiitti-kohun lisäksi puhuttivat Juha Mäenpään vieraslaji-puheet eduskunnassa sekä Ajatuspaja Perustan julkaisema, Jukka Hankamäen kirjoittama Totuus kiihottaa -kirja. Hankamäen kirjan julkistamistilaisuus tilaisuus pidettiin perussuomalaisen Työmiehen tuumaustunnilla 8.6. jonka striimasivat suorana muun muassa Suomen Uutiset, Iltalehti ja Extra uutiset. Viimeksi mainittu on selvityksen aikana luokiteltu roskauutisiksi. Pari päivää julkistamistilaisuuden jälkeen Halla-Aho, perussuomalaisen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Ville Tavio sekä puolueen varapuheenjohtaja Riikka Purra tekivät julkista pesäeroa Hankamäen kirjoituksista ja kielsivät tienneensä kirjan sisällöstä etukäteen.

“Halla-aho ja Purra sanovat Ville Taviota mukaillen, että ajatuspajan julkaisut eivät ole puolueen kannanottoja tai ohjelmia, eikä niitä pidä sellaisina tulkita.” Yle 10.6.2020²⁶

Tämä herätti kummastusta, sillä Purra istuu Ajatuspaja Perustan hallituksessa yhdessä toisen puolueen varapuheenjohtajan, Juho Eerolan kanssa. Lisäksi hallituksessa ovat perussuomalaisen kansanedustajat Arto Luukkainen ja Ville Vähämäki, puolueen europarlamenttiedustaja Laura Huhtasaari, puolueen lehteä toimittava Matias Turkkila sekä puolue-toimiston hallintojohtaja Kai Järvikare.

26. <https://yle.fi/uutiset/3-11394268>

Lisäksi kohuja saivat aikaan PS-nuorten lakkauttaminen sekä kahden entisen aktiivijäsenen tuomiot kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, kansanedustaja Mauri Peltokankaan Facebook-postaus, jossa hän kutsui Marinin hallituksen ministereitä ”säälittäviksi perserei’iksi” sekä Jarno Vähäkainun twiitit. Viimeksi mainittu on osallistunut ”tytöttelyyn” omalla tyylillään, jakaessaan Ville Tavion twiitin omalla Facebook-sivullaan.

Tämän politiikka-luvun esimerkit painottuvat perussuomalaisiin yksinkertaisesti siitä syystä, että kyseisen puolueen edustajien julkaisut sosiaalisessa mediassa korostuvat kerätyssä aineistossa. Se kertoo osaltaan siitä, että puolueen edustajien provokatiiviset, sopivuuden ja jopa lain rajoja rikkovat näkemykset saavat paljon jakoja sosiaalisessa mediassa. Puolueen jäsenten julkaisuissa on niin paljon tahattomaan misinformaatioon tai tahalliseen disinformaatioon viittaavaa sisältöä, että sitä pitäisi tarkastella vielä tätä raporttia yksityiskohtaisemmin.

Muutama esimerkki:

Kuvakrediittinä on IOM Greece. Kuvan alkuperää jäljittämällä paljastuu, että sen on julkaissut UN-CHR (The UN Refugee Agency). Kuvassa on joukko alaikäisiä kirjautumassa lennolle Ateenasta Lissaboniin 7. heinäkuuta osana EU:n uudelleensijoitusohjelmaa. Kuva ei siis liity Suomeen millään tavalla.

Kansanedustaja Minna Reijonen esittää, että kotimaisella turpeella estettäisiin antibioottiresistenssin syntymistä siipikarjatalouteen, vaikka Suomessa ei käytetä siipikarjan lihantuotannossa lainkaan antibiootteja.

27. <https://minnareijonen.fi/blogi/?cat=94>

4.3. KORONA YHDISTI FAKTANTARKISTAJAT

Tammikuun lopussa näytti olevan selvää, että maailmalla on käsissään ongelma, joka tulee vain pahenemaan. Globaaliksi hyvää vauhtia muuttuva terveyskriisi alkoi näkyä faktantarkistajille ympäri maailman lisääntyvänä mis- ja disinformaationa. Osa väärästä tiedosta johtui huhuista ja väärinymmärryksistä, mutta melko nopeasti siihen liittyi myös ideologian, poliittisen agendan tai taloudellisen hyödyn ajamaa tarkoituksellisuutta.

Oli väärä tieto koronasta sitten tahallista tai tahatonta, sen valtava määrä oli häkellyttävää. Maailman terveysjärjestö WHO otti käyttöön sanan infodemia kuvaillessaan Sars-CoV-2:een liittyvää oikean ja väärän tiedon sekamelskaa. Kansainvälinen faktantarkistusverkosto (IFCN) reagoi tilanteeseen perustamalla erillisen globaalin verkoston, joka keskittyisi erityisesti uuteen koronavirukseen liittyvään faktantarkistukseen. Corona Virus Facts Alliance aloitti toimintansa tammikuussa 2020. Faktabaari liittyi verkostoon melko pian tämän jälkeen.

Omaan faktantarkistustyöhön Faktabaarilla ei ollut resursseja, mutta koettiin tärkeäksi jollain tavalla osallistua ”koronatalkoihin”. Saimme luvan IFCN:ltä kääntää heidän raporttejaan, joten päätimme tehdä koostejuttuja asioista ja ilmiöistä, joita verkosto havainnoi ja käsitteli. Tosin koostejuttuihin päätyi aina myös kotimaisia esimerkkejä. Kaikkiaan tällaisia artikkeleja tehtiin neljä:

Mitä faktantarkistajat oppivat koronaviruksesta? 26.2.2020

Kansainvälinen faktantarkistusverkosto – koronan poliittiset ulottuvuudet 07.05.2020

Kansainvälinen faktantarkistusverkosto – koronavirus ja median vaikeat valinnat 18.05.2020

Kansainvälinen faktantarkistusverkosto – hämmentämisen syvissä vesissä 06.07.2020

Jo ennen koronapandemiaa oli täysin selvää, että väärä informaatio kiertää maasta toiseen. Samat kuvat, videot ja tekstit, vaikka usein liimaa-leikkaa -menetelmällä hieman erilaiseen narratiiviin pakattuna. Yhtäläisyydet jatkuvat teemoja tarkasteltaessa: koronan vähättely, maskit, rajoitukset, koronan hoito ja lääkitys, erityisesti rokotukset ja Bill Gates. Unohtamatta tietenkään jokapaikan pahista, George Sorosta. Oli hämmentävää seurata, kuinka esimerkiksi rokotteet eivät olisi saaneet aiheuttaa minkäänlaisia sivuvaikutuksia vakavista puhumattakaan, mutta samaan aikaan koronan vaarallisuutta vähäteltiin, koska ihmisiä kuolee joka vuosi moniin muihin tauteihin paljon enemmän.

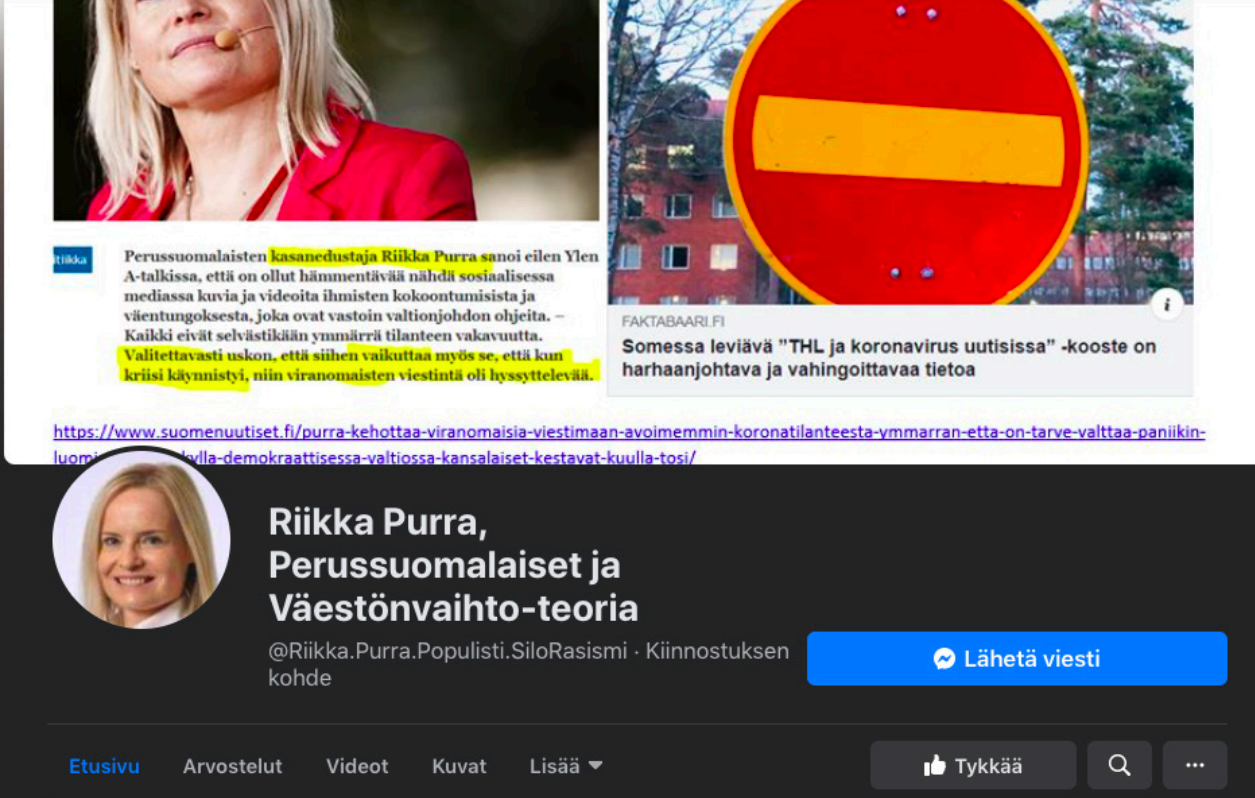
Yksi varhaisimmista vääristeltyyn tietoon liittyvistä kirjoituksistamme julkaistiin maaliskuussa²⁸. Kyseessä oli sosiaalisessa mediassa kiertänyt kuva, johon oli koostettu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijoiden mediassa esittämiä kommentteja.

28. Somessa leviävä ”THL ja koronavirus uutisissa” -kooste on harhaanjohtava ja vahingoittavaa tietoa

Lauseet oli irrotettu asiayhteyksistään ja alkuperäisiä sitaatteja oli muutettu tavalla, jonka tarkoitus mitä ilmeisimmin oli saada THL näyttämään epäpätevältä ja kykenemättömältä hoitamaan tilannetta. Tulkitsimme kuvan kokonaisuutena harhaanjohtavaksi ja malinformaatioksi, eli tiedoksi, jota jaetaan pahantahtoisesti tai tietoista haittaa ja vahinkoa aiheuttaen. Totesimme tuolloin, että on tärkeää tarkastella asiantuntijoiden ja viranomaisten lausuntoja kriittisesti. Se on osa moniäänistä demokratiaa. Mutta yhtä olennaista on, että lausuntoja ei irroteta asiayhteydestään tai ajallisesta yhteydestään. Kontekstista irrottaminen on IFCN:n mukaan ollut viime vuonna yksi mis- ja disinformaation ”megatrendeistä” ja juuri vaarallisuutensa vuoksi siihen on puututtava tehokkaasti. Kaikki tiedämme, miten liimaamalla ja leikkaamalla saa mustankin näyttämään valkoiselta.

Edellä mainittu tapaus oli myös käännekohta Faktabaarin toiminnassa. Aiemmin enemmän poliittiseen faktantarkistukseen (misinformaatioon) keskittynyt faktantarkistuspalvelu otti selkeän askeleen kohti disinformaatiohaastetta, joka on jo pitkään odottanut tarttumista. Olimme rakentamassa seurantajärjestelmää, joten oli luonnollista, että valmiutta seurannan tuottamien tietojen käsittelemiseksi täytyi myös ylläpitää ja parantaa. Monille tämä uusi ”aluevaltaus” näytti tulevan yllätyksenä, vaikka olimme jo hyvän aikaa pyrkineet tuomaan esiin, että faktantarkistus ei tarkoita enää samaa kuin joitakin vuosia sitten. Emme toisaalta ehkä osanneet täysin onnistuneesti viestiä kaikesta aina ulospäin.

Faktabaari päätyi myös osaksi outoa näytelmää, kun Facebookissa oleva sivu Riikka Purra, Perussuomalaiset ja Väestönvaihto-teoria on liittänyt kuvakaappauksen THL-jutustamme osaksi sivun kansikuvaa. Kyseinen Facebook-sivu ei siis ole Purran oma, vaan se on keskittynyt yksinomaan Purran kritisoimiseen. Sivun perustaja ei ole tiedossamme, emmekä soisi meitä käytettävän oman agendan vipuvartena.

RIIKKA Perussuomalaisten **kasanedustaja Riikka Purra** sanoi eilen Ylen A-talkissa, että on ollut hämmäntävää nähdä sosiaalisessa mediassa kuvia ja videoita ihmisten kokoontumisista ja vientungoksesta, joka ovat vastoin valtionjohdon ohjeita. – Kaikki eivät selvästikään ymmärrä tilanteen vakavuutta. **Valitettavasti uskon, että siihen vaikuttaa myös se, että kun kriisi käynnistyi, niin viranomaisten viestintä oli hyssyttelevää.**

FAKTABAARI.FI
Somessa leviävä "THL ja koronavirus uutisissa" -kooste on harhaanjohtava ja vahingoittavaa tietoa

<https://www.suomenuutiset.fi/purra-kehottaa-viranomaisia-vestimaan-avoimemmin-koronatilanteesta-ymmarran-etta-on-tarve-valttaa-paniikin-luomalla-demokraattisessa-valtiossa-kansalaiset-kestavat-kuulla-tosi/>

Riikka Purra,
Perussuomalaiset ja
Väestönvaihto-teoria
@Riikka.Purra.Populisti.SiloRasismi · Kiinnostuksen kohde

Lähetä viesti

Etusivu Arvostelut Videot Kuvat Lisää ▾ Tykkää 🔍 ...

Syksyyn mennessä olimme seuranneet paljon sitä, miten väärä informaatio leviää maailmalla ja jonkin verran myös Suomessa. Tiesimme seurantamme kattavan vain osan sosiaalista mediaa, joten laajaa kuvaa siitä, miten väärä informaatio leviää Suomessa, ei sen pohjalta ollut mahdollista saada. Meitä kuitenkin kiinnosti, miten koronaan liittyvä misinformaatio on saanut täällä jalansijaa. Päädyimme tutkija Aleksi Knuutilan kanssa kahteen kysymykseen, joihin halusimme saada vastauksia:

- **Kuinka paljon koronaan liittyvä misinformaatio saa näkyvyyttä?**
- **Mitkä lähteet saavat eniten näkyvyyttä?**

Tässä käytetään termiä misinformaatio, eli virheellinen informaatio, koska tiedon tahallinen vääristely pitäisi pystyä jollain tavalla osoittamaan.

Vastauksia päätettiin hakea niin kuin aiemmin, eli CrowdTanglea käyttäen luodun listan avulla. Päädyimme käyttämään apuna News Guardian ylläpitämää listaa nettisivuista, jotka on luokiteltu misinformaatiota levittäviksi tahoiksi. News Guardian listaa on kritisoitu siitä, että on tuottanut jonkin verran niin sanottuja vääriä positiivisia, mutta päätimme karsia sellaiset postaukset pois manuaalisesti. Postauksia päätyi listalle kaikkiaan 902, jotka olivat julkaistu tammikuun ja marraskuun välillä.

Top 10:

1. Antti Heikkilä – ”Kasvosuojat ovat vaarallisia. Minkä ihmeen takia ihmisiä kyykytetään? Kasvosuojat eivät estä virustartuntoja. Koko kasvosuojaideologia on vaarallinen.”
23.8.2020 lähteenä *ZeroHodge*

2. Antti Heikkilä – ” Myös Britanniassa on valmistunut alustavat raportit COVID-19-kuolemista. Yli 95%:lla on ollut samoja sairauksia kuin Italiassa: diabetesta, ylipainoa, verenpainetta jne. Ne kaikki ovat seurausta insuliiniresistenssistä. Päämediat eivät tietystikään kerro tästä mitään. Ranskassa on ilmaantunut uudenlainen, maksatulehdusta aiheuttava virus, johon päämediat ovat ottaneet selkeän kannan. ”Apparue dans le sillage de l'épidémie d'obésité et de diabète provoquée par la malbouffe et l'excès de sucre la Nash” eli näkyy roskaruuan ja ylimääräisen sokerin aiheuttama liikalihavuus, diabetes ja rasvamaksaepidemia seurauksena, kertoo Le Figaro. Tästä voi tehdä vain kaksi johtopäätöstä eli joko joku levittää erilaisia viruksia kaikkialle maailmaan tarkoituksena tappaa kaikki lihavat tai sitten olemme tulleet pisteeseen, missä teollisuutta tukevat väärät ruokasuositukset ovat ajaneet ihmiskunnan siihen tilaan, että luonto iskee takaisin. Ennen kuoltiin nälän aiheuttamiin infektioihin, nyt sokeroitu ruoka tappaa. Miksi sitten hallitus ei puutu tähän, johtuu neuvonantajien korruptiosta. Kaksi professoria on ollut keskeisessä asemassa ”terveellistä” ruokavaliota määriteltäessä Suomessa: Matti Uusitupa, joka on ollut sokeritehtaan palkkalistoilla ja Mikael Fogelholm, joka on jatkanut perinnettä suojellen sokerin ”mainetta”. Ehkä tilanne on toivoton. Sain viestiä lukijoilta. Pääministeri Marin on ennen asemaansa tuloa kirjottanut pirteästi lääketeollisuudesta ja jopa pitänyt edellistä H1N1-pandemiaa huijauksena. Nyt kaikki on muuttunut, ja tuo ”historia” on pyyhitty kunnon neukkuutyylin. Toivoa muutoksesta ei siis ole. Kun tulimme viime viikolla Suomeen, oli järkyttävää havaita sitten viimeksi, että nuoriso on läskiintymässä hurjaa vauhtia. Nuorilla miehillä on röllömaha ja mimmeillä ahteria pian kahden edestä. Toinen vielä järkyttävämpi havainto oli yleinen pelko, suorastaan paniikki, kiitos paniikkia luovan median ja presidentin, joka veti sotilaat eristämään Uudenmaan. Saksassa tällaista ei ole tapahtunut. Nyt tarvittaisiin avoimuutta ja johtajuutta, mitä valitettavasti ei maasta löydy. Ilmeisesti on päätetty kyykyttää kansa. YLE esittää eliitin ilman maskeja ja sosiaalista etäisyyttä. Mimmiministerit lähes kaulakkain mediassa viestittäen, että olkaa te vain kyykyssä, tämä ei koske meitä.”
16.6.2020 lähteenä *OffGuardian*

3. Laura Huhtasaari – ”Ihmisen kuuluu polvistua vain Jumalan edessä”

5.7.2020 lähteenä *Breitbart*

4. Antti Heikkilä – ” ’Ainoa keino torjua ruttoa on rehellisyys’. Albert Camus, *Rutto* (1947) Jos Suomessa on mediapooli eli sensuurilaitos, niin miksi ei panna kuriin näitä päämedioita, jotka luovat hysteriaa vedätetyillä COVID-19-utisilla. Onko sitten ymmärrettävä, että tämä linja on sitten valtion virallinen linja presidentin käskystä. COVID-19-todellisuus on aivan jotain muuta mitä meille tyrkytetään. Oheisena laaja sveitsiläisen propagandaa tutkivan laitoksen analyysi tästä vedätyksestä. Sivustolta löytyy paljon muutakin mielenkiintoista, mistä media on vaiennut. Miksi ei media julkaise maailman johtavien tämä alan asiantuntijoiden näkemyksiä vaan julkaisee suurena uutisena THL:n lääkärin mielipiteen erityisestä hihamerkistä, jolla erotettaisiin jyvät akanoista vs. kuten keltainen Daavidin tähti. Samaan henkeen kirjoitetaan, että ikääntyneet jätetään vailla hoitoa. Ei tarvitse kuin hieman raapaista pintaa, niin natsihan sieltä nousee. Ihmisten kärsivällisyys alkaa olla lopussa. Maailman huippuasiantuntijat ovat kaikki yhtä mieltä, että tämä eristys on ollut turha. Mitä nopeammin syntyy laumaimmunitteetti, sitä nopeammin koko pandemia on ohi. Eristys hidastaa tuota prosessia ja edesauttaa toisen aallon syntymistä. Eristys lisää kaikkinaista kuolemaa, murtaa monen mielenterveyden ja lisää huomattavasti väkivaltaa.”

14.4.2020 lähteenä *OffGuardian*

5. Antti Heikkilä – ”Kun tämä mimmi (Greta Thunberg) nostetaan kehiin, eiköhän jokaiselle ala olla selvää, että juttu haisee ja pahasti”

2.5.2020 lähteenä *Washington Times*

6. Silakkaliike – ”Pienituloisten kohdalla nykyhallitus tekee osaansa jakamalla pottia tasaisemmin ja korjaamalla heidän taloudellista tilannettaan, mutta paha kumpuaa myös muista lähteistä kuin taloudellisesta turvattomuudesta: Elämäänsä tyytyväinen ihminen tuskin liittyy väkivaltaisen ääriiliikkeen kannattajaksi. Tarve nousee sisäisestä pahasta olost, pettymyksistä, vääristä asenteista, osallisuuden kaipuusta. Mitä muita syitä voisi olla? Olisiko silakoilla ehdotuksia keinoista, joilla voisimme edistää hyvinvointia omassa ympäristössämme? Somessa? Laajemmin? Meillä on valtava määrä potentiaalia vaikuttaa.”

17.2.2020 lähteenä *Collective Evolution*

7. Antti Heikkilä – ”Stanfordin yliopiston professori John Ioannidis on ehkä arvostetuin epidemiologi maailmassa. Suomen päättäjien kannattaisi katsoa tämä Ioannidisiksiin haastattelu Conv-19. Hänen mielestään viranomaisten päätökset eivät perustu tutkittuun tietoon ja ovat hätiköityjä. Malcolm Kendrick, tunnettu skotti kollega, on laskeskellut, mitä tämä kaikki tulee maksamaan. Olisi hyvä, jos päättäjät perehtyisivät myös hänen ajatuksiin”

29.3.2020 lähteenä *Youtube – Perspectives on the pandemic, Dr John Ioannidis, Stanford University*

8. Antti Heikkilä – ”Eurobarometri viruskuolemista vuosina 2016–2020. Nykyinen ei näytä lainkaan niin pahalta kuin ennen”

2.4.2020 lähteenä *OffGuardian, MOMO*

9. Perussuomalainen Sami Kymäläinen – ”Red Bull on noussut vastarintaan poliittisesti korrektia ja kaikkea anteeksipyyttävää nykyilmapiiriä vastaan. Sen sijaan että yrityksessä kumarrellaisiin vaatimuksille nöyristellä ja pyydellä anteeksi, yritys on potkinut pellolle diversiteettimaaniset ja erilaisia ideologioita tuputtavat maajohtajat USAssa. BLM-aktivismi, tai mikäään muukaan ideologinen huuhaa ei Red Bullin mukaan kuulu työpaikoille. ”Red Bull antaa siivet” - mainosten luoma mielikuva vapaudesta näyttää tässä tapauksessa pitävän yllättävän hyvin paikkansa”

22.7.2020 lähteenä *Revolver News*

10. Ilmastofoorumi ry – ”Michael Moore tuhosi vihreän liikkeen. Nyt Michael Moore on kertonut sen, minkä energia-alan ihmiset ovat koko ajan tienneet, mutta YLE:n tapaiset toimijat ovat kenneet propagandallaan suurta yleisöä saamasta tätä tietoa: Kaikki vihreät energiapolitiikat ovat tuhoisia sekä talouden että luonnon kannalta. Punavirheät ovat raivoissaan. No nyt YLE on saanut uuden kauhunarratiivin: Koronapandemia.”

28.4.2020 lähteenä *Breitbart*

Noiin sata eniten yhteenlaskettuja reaktioita kerännyttä julkaisijaa:

Avoin Tilannehuone 41 kpl
Antti Heikkilä 8kpl
Rokotuskriittiset 7 kpl
Oikeistofoorumi 6 kpl
Valinnanvapauden puolesta 6 kpl
Perussuomalaiset 5kpl

- Mika Niikko 2 kpl
- Sami Kymäläinen 2 kpl
- Laura Huhtasaari

Ilmastofoorumi 4 kpl
Emme halua sotaa Venäjän kanssa, vaan rauhaa! 2 kpl
Erotaan EU:sta 2 kpl
Maahanmuuttokriittiset 2 kpl
Jooga
Silakkaliike
Valoryhmä
Rukousryhmä Israelin puolesta
Rakkaudesta Suomeen
Hyviä uutisia!
Myytinkertojat
Höpsis ry

Kun katsotaan postauksien aiheita, ne ovat paljon samoja kuin aiemmin oli jo huomiotu: Koronan vähättelyä, rokotekriittisyyttä, väärää tietoa lääkehoidoista, 5G, Bill Gates, maahanmuuttajat, mediavastaisuus, pro-Trump ja George Soros. Yllättävintä aineistoa tarkasteltaessa oli, kuinka paljon yhdysvaltalaisen Breitbart-sivuston juttuja siellä oli jaettu. Breitbart on pitkälti Trumpin entiseen xxx Steve Bannoniin henkilöitynyt konservatiivinen uutissivusto, jonka juttuja on jakanut myös Yhdysvaltain väistynvä presidentti Donald Trump yhä kiihtyvään tahtiin sen jälkeen, kun hänellä meni sukset ristiin Fox Newsin kanssa. Esimerkiksi aiemmin mainittu News Guard ei pidä Breitbartia luotettavana sivustona.

Aineistoa läpikäydessä huomasi myös jonkin verran ristiinjakamista, eli miten tiettyjä postauksia oli jaettu myös muilla Facebook-sivuilla tai ryhmissä. Esimerkiksi Erotaan EU:sta -ryhmä ja Valomedia ovat jakaneet Antti Heikkilän postauksia, Maahanmuuttokriittiset ja Oikeistofoorumi samoja Breitbartin postauksia.

Faktabaari faktantarkisti syksyn aikana muutamia Heikkilän kirjoituksia, joissa todettiin Heikkilän jakaneen myös harhaanjohtavaa tietoa koronasta. Esimerkiksi Valinnanvapauden puolesta -ryhmässä on jaettu video, jossa väitettiin, että Italian hallitus olisi halunnut pidättää Bill Gatesin. Faktantarkistajat ovat olleet toista mieltä. Kansanedustaja Mika Niikko jakoi 5G-teoreetikon Youtube-videon. Erityinen disinformaation runsaudensarvi vaikuttaisi olevan Avoin Tilannehuone, jossa jaetaan eniten esimerkiksi salaliittoteorioihin liittyviä postauksia.

Kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä materiaalin pohjalta ei voi tehdä ennen kuin sen tutkii perusteellisesti. Sen verran aineistosta voi tässä vaiheessa kuitenkin todeta, että epäluotettavien lähteiden koronaan liittyviä juttuja ovat Suomessa jakaneet runsaimmin oikealle kallellaan olevat tahot sekä hyvinvointiin liittyvät somevaikuttajat.

Harvard Kennedy School julkaisi marraskuussa tutkimuksen, jonka mukaan Covid-19:ään liittyviin salaliittoteorioihin uskotaan enemmän kuin väärään informaatioon esimerkiksi taudin hoidosta²⁹. Tutkijat huomauttavatkin, että vaikka suuri osa suhtautuu epäluuloisesti viranomaisia ja asiantuntijoita kohtaan, suhteellisen harva kuitenkaan on valmis ottamaan käyttöön epämääräisiä terveysväittämiä.

Conspiracy/Misinformation Belief Question	% Agree / Strongly Agree
1. The number of deaths related to the coronavirus has been exaggerated. (<i>Deaths</i>)	29
2. The threat of coronavirus has been exaggerated by political groups who want to damage President Trump. (<i>Threat</i>)	28
3. Coronavirus was purposely created and released by powerful people as part of a conspiracy. (<i>Bioweapon</i>)	27
4. The coronavirus is being used to force a dangerous and unnecessary vaccine on Americans. (<i>Vaccine</i>)	25
5. Ultra-violet (UV) light can prevent or cure COVID-19 (<i>UV Light</i>)	19
6. The coronavirus is being used to install tracking devices inside our bodies. (<i>Tracking</i>)	18
7. Hydroxychloroquine can prevent or cure COVID-19 (<i>Hydroxy</i>)	18
8. COVID-19 can't be transmitted in areas with hot and humid climates (<i>Hot/Humid</i>)	18
9. Bill Gates is behind the coronavirus pandemic. (<i>Gates</i>)	13
10. Putting disinfectant into your body can prevent or cure COVID-19 (<i>Disinfectant</i>)	12
11. The dangers of 5G cellphone technology are being covered up. (<i>5G</i>)	11

TABLE 1. QUESTIONS ABOUT BELIEFS IN CONSPIRACY THEORIES AND MISINFORMATION AND THE PERCENTAGE OF THE MASS PUBLIC THAT EITHER "AGREE" OR "STRONGLY AGREE."

Lähde: The different forms of COVID-19 misinformation and their consequences³⁰

Suuri osa taulukossa esitetyistä väittämistä näkyi myös seurannassamme. Toisin sanoen, samat asiat näyttävät yhdistävän ihmisiä globaalisti. Tosin painotukset olisivat Suomessa todennäköisesti hieman erilaiset. Tutkimuksen havainto, että eniten salaliittoteorioihin uskovat ovat vahvan konservatiivisia sekä Donald Trumpin tukijoita, korreloi myös täällä tekemiemme havaintojen kanssa. Kiinnostavaa on myös, että mielipidejohtajaan uskomisella vaikuttaisi olevan rajat. Esimerkkinä tutkijat mainitsevat Trumpin ehdottaman valkaisuaineen sisäisen käytön, mikä ei saanut suurta kannatusta edes hänen vankimmin salaliittoteorioihin uskovien kannattajiensa keskuudessa.

29. <https://misinforeview.hks.harvard.edu/article/the-different-forms-of-covid-19-misinformation-and-their-consequences/>

30. <https://misinforeview.hks.harvard.edu/article/the-different-forms-of-covid-19-misinformation-and-their-consequences/>

4.4. SALALIITTOTEORIOIDEN PILOVIRAALIT KOLOT

”Mä en tiedä minkälaisia tuntemuksia tämä ääneen näistä asioista puhuminen teissä herättää, mutta tällainen data, joka on ikään kuin virallista ja kylmää dataa, niin on jollain tavalla vielä karmeempaa, kun se, että me puhutaan näistä pedofiileista, jotka pitävät satanistisia rituaalejaan.”

Näin puhui Yazka Love lokakuussa livelähetyksessä sittemmin suljetulla Youtube-kanavallaan. Livelähetystä seurasi yli tuhat katsojaa ja muutamassa päivässä video oli kerännyt yli 20 000 katselukertaa. Somevaikuttaja on lähetyksessä silminnähden liikuttuneessa tilassa ja kuvailee, kuinka kovilla hän on ollut, kun on käynyt läpi hänen tietoonsa tullutta, järkyttävää materiaalia.

Lähteekseen Yazka Love mainitsee Benjamin Fulfordin, joka julkaisee netin eri kanavilla sotaisaa retoriikkaa sisältäviä, pelkoa ja vihaa lietsovia kirjoituksia ja videoita salaliittoteorioista. Fulford julkaisi blogikirjoituksen, jonka kautta oli mahdollista ladata nämä dokumentit, jotka siis olivat somevaikuttajalle kaivattu, konkreettinen todiste siitä, että lapsia kaappaava, kiduttava ja murhaava eliittirinki todella oli olemassa. Yazkan esittämänä tarina menee kutakuinkin näin:

Saksalainen nainen tilasi Amazonista muistitikkuja. Kun paketit saapuivat, hän huomasi yhden niistä olevan auki. Tikku sisälsi tukun asiakirjoja, ja koska nainen oli seurannut Fulfordin blogia ja tiesi tämän puhuneen satanisteista ja pedofiileista, nainen päätti lähettää dokumentit Fulfordille. Koska nainen oli niin peloissaan, hän ei halunnut lähettää dokumentteja sähköpostilla, vaan perinteisesti postilla.

Somevaikuttaja näyttää saksaksi kirjoitettua kirjettä, joka on osoitettu Dirk Schäferille. Kirje myös alkaa puhuttelulla Lieber Herr Schäfer. Fulford ei mainitse tekstissään (ainakaan ilmaisversiossa) ketään tämän nimistä henkilöä, eikä mistään käy ilmi, kuka tämä herra Schäfer on ja miten hän tähän asiaan liittyy.

Kirjeen allekirjoittanut ”Steffi” on vakuuttunut, että hänellä on käsissään todisteita, koska on kuullut ”Q:n” puhuvan lapsien kidutuksesta ja jostain syystä uskoo, että herra Schäfer pystyy viemään asiaa eteenpäin. Vaikka ”Steffi” on peloissaan ja huolissaan omasta turvallisuudestaan, herra Schäferin puolesta ei ilmeisesti pelätä, koska kirjettä, jossa on hänen osoitteensa, on levitetty netissä avoimesti.

Osoitteessa tosin toimii senioritalo.

Fulford aloittaa kyseisen blogipostauksensa Pentagonista ”kantautuneella” tiedolla, että Hollannin kuninkaallinen perhe sekä pääministeri Mark Rutte olisi mahdollisesti teloitettu,

koska he olisivat johtaneet pedofiilirinkiä. Tekstissä sanotaan myös, että Yhdysvaltain joukot olisivat miehittäneet Brysselin ”deep staten” puhdistamiseksi. On mahdoton kuvitella, että kuvatut asiat voisivat tapahtua ilman että muu maailma tietäisi siitä mitään. Jos tällaista ei olisi pystynyt pitämään salassa edes ajalla, kun tietoja lähetettiin kirjekyyhkyillä, miten se voisi onnistua nykyisessä läpeensä digitoituneessa maailmassa?

Palataan kuitenkin vielä tähän ”järkyttävään materiaaliin”. Somevaikuttaja käy livelähetyksessään läpi ”Steffin” lähettämiä dokumentteja, joita hän tulkitsee ja suomentaa seurajilleen. Dokumenttien takana tarina on seuraava:

Globaali eliitti pitää yllä järjestelmää lapsien sieppaamiseksi voidakseen kerätä näistä lapsista adrenokromia, joka on eliitin suosikkihuume. Dokumentit ”todistavat”, että esimerkiksi Yhdysvalloissa luonnonpuistojen läheisyydessä sijaitsevia entisiä sotilastukikohtia käytetään siepattujen lasten pitopaikkana. Tarinan pahis on CYM. Caring Corp. Yritys, joka myy adrenokromia eteenpäin maailmalle.

Tämän nimistä yritystä ei löydy Google-haulla, minkä ”anonilaiset” todennäköisesti selittäisivät, ettei ole tarkoitukseen, vaikka tavallisesti rekisteriin ilmoitetut yritykset näkyvät Googlen hakutuloksissa vähintään yritystietopalveluja tarjoavien firmojen linkeissä. Haku yrityksen nimellä tuottaa sen sijaan paljon tuloksia QAnon-salaliittoteoriaa viljeleviltä sivustoilta.

Yazka väittää sotilastukikohtien olevan esimerkiksi syrjäisissä paikoissa, mutta dokumentissa mainittu Fort Point on San Fransiscon Golden Gate -sillan kupeessa oleva historiallinen nähtävyys. Fort Yuma on 1800-luvulta peräisin oleva linnoitus, jossa toimii Wikipedian mukaan nykyisin Fort Yuma Indian School ja Saint Thomas Yuma Indian Mission. CYMn dokumentteja koristaa myös pyöreä logo, jonka kaarella kulkee sanayhdistelmä pure&natural. Keskellä on 100% ja luvun ylä- ja alapuolella on oksat molempiin suuntiin. Logo on mukaelma luomusertifikaateista, joita on olemassa mittava määrä. ”Anonilaiset” näkevät tämän tyyppiset asiat merkkeinä globaalin eliitin kylmästä, laskelmoivasta ja julmasta luonteesta.

Somevaikuttaja sanoo, että CYMn osoite on olemassa Yhdysvalloissa ja yrityksen tuotemerkki on myös sinne rekisteröity. Dokumentissa näkyvällä tuoterekisterinumerolla löytyy ravintolapalveluja tarjoava yritys, mutta yksikään sen kolmesta rekisteröidystä logosta ei näytä samalta kuin näissä niin sanotuissa todisteissa esiintyvä tuotemerkki.

Entä aiemmin mainittu adrenokromi? Kyseessä on adrenaliinin hapetustuote ja sitä käytetään lääkeaineena tyrehdyttämään verenvuotoa esimerkiksi leikkauksissa. Adrenokromia valmistetaan myyntiin synteettisesti, joten sen tuottamiseen ei tarvitse ihmistä. Somevaikuttaja kuitenkin väittää, että adrenokromi on hormoni, jota keho erittää pelkotiloissa, ja jota saadaan parhaiten alle 12-vuotiaiden lasten verestä.

Englantilainen kirjailija Aldous Huxley pohti 1950-luvulla esseessään The Doors of Percep-

tion (1954) aistiharhoja tuottavan meskaliinin käyttökokemuksia ja olisiko adrenokromilla jotain samankaltaisia ominaisuuksia. Tutkijat eivät kuitenkaan aineesta innostuneet. Lähes 20 vuotta myöhemmin toinen kirjailija, Hunter S. Thompson, tarttui aiheeseen kirjassaan Pelkoa ja inhoa Las Vegasissa (1971), jossa tohtori Gonzo toteaa, että adrenokromia saa vain adrenaliinia tuottavasta (ihmis)rauhasesta ja ”It’s no good if you get it out of a corpse”. Kirjasta tehtiin vuonna 1998 elokuva, joka on monelle salaliittoihin uskovalle merkki siitä, että ilmiö on olemassa.

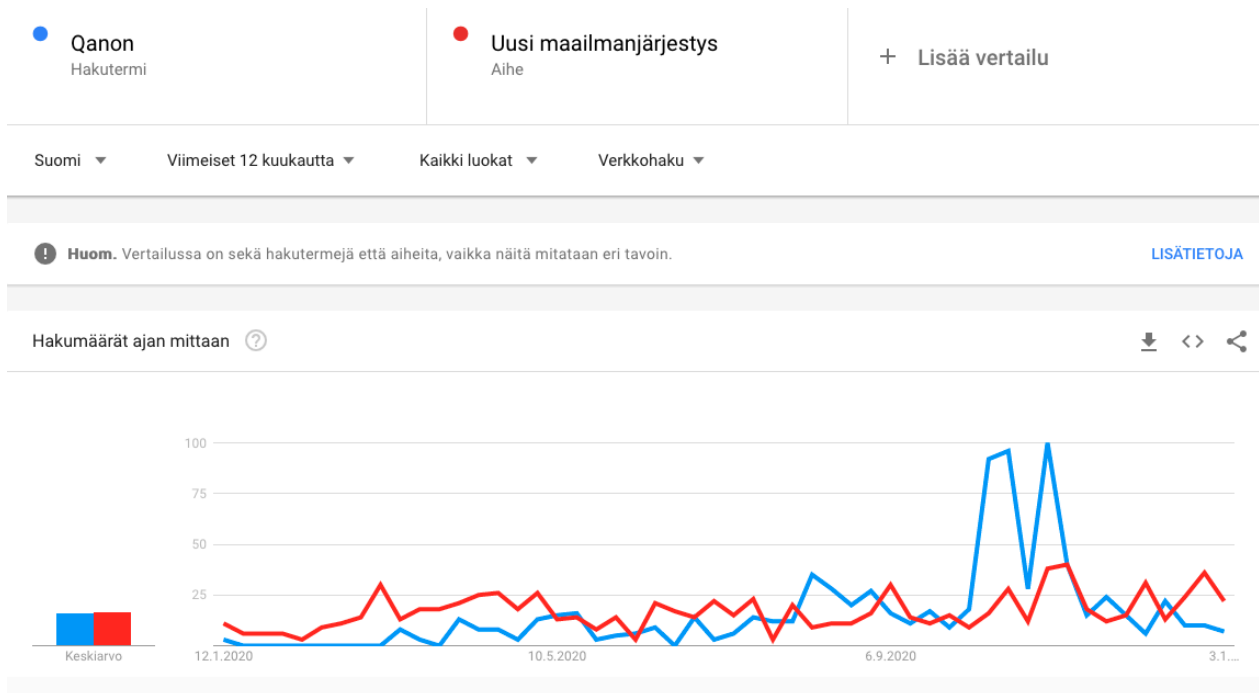
Hämmentävintä somevaikuttajan puheissa oli juuri elokuvien rooli hänen maailmankuvan-
sa rakentamisessa. Somevaikuttaja väittää, että eliitin tapana on näyttää kaikki elokuvi-
ssa. Ne jäävät hänen mukaansa alitajuntaan, joka jollain mystisellä tavalla tuottaa ymmär-
ryksen siitä, että elokuvissa esitetyt asiat ovat totta. Todeksi on ilmeisesti muuttunut myös
Pixarin tuottama tietokoneanimaatio Monsterit Oy (Monsters inc. 2001), jossa monsterit
tehtailevat sähköä lapsia pelottelemalla.

Salaliittoteorioissa ei ole mitään uutta, mutta ne ovat saavuttaneet uusia yleisöjä ja tulleet
aiempaa näkyvämmäksi vuonna 2020 Yhdysvaltain presidentinvaalien ja koronapandemi-
an siivittäminä. Tämän konkreetisella tavalla havainnollisti Faktabaarin vastaava toimittaja
Joonas Pörsti marraskuussa julkaistussa kirjoituksessaan. Yhdysvaltain väistynyt presi-
denti Donald Trump kosiskeli näkyvästi ”anonilaisia” kampanjansa aikana ja samalla legi-
timoit ”Q:n” sanomaa, mikä on tehnyt monelle siitä helpompaa, että puhuu niistä asioista
avoimemmin, eikä yritä peitellä uskoaan. Trump onkin nostettu ”Anonilaisten” keskuudes-
sa pelastajaksi, joka heidän laillaan taistelee globaalia eliittiä vastaan.

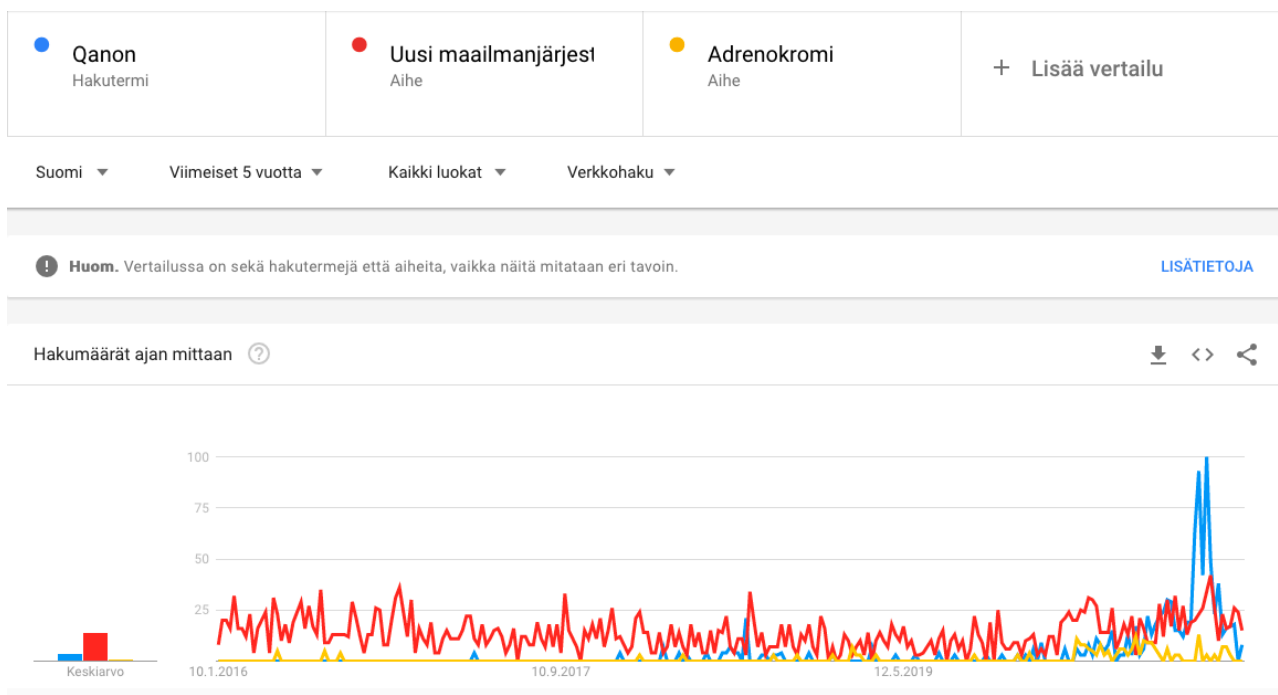
Facebookiin keskittyvässä sosiaalisen median seurannassamme salaliittoteoriat alkoi-
vat näkyä enemmän kevättalvella. Aluksi ne liittyivät uuteen maailmanjärjestykseen (New
World Order; NWO) ja piirit vaikuttivat suhteellisen marginaalisilta. Qanon-liikehdintä alkoi
kuitenkin maaliskuun jälkeen saada enemmän tilaa. QAnon-liike pitää sisällään myös
ajatuksen uudesta maailmanjärjestyksestä, mutta kattaa useampia teemoja. ”Anonilaiset”
saattavat siten olla keskenään erilaisia, eivätkä jaa yhtä, samanlaista ideologiaa, vaikka
jostain liikkeen sisällä pyörivistä asioista he olisivatkin samaa mieltä. Moni ei välttämättä
koe olevansa ”Q:n” seuraaja, vaikka uskoisivat esimerkiksi koronaviruksen olevan hui-
jausta. Keväällä salaliittoteorioita liikkui esimerkiksi koronasta, Bill Gatesista (rokotteet)
ja 5G:sta. Käsittelimme näitä kansainvälisen faktantarkistusverkoston työtä käsitelleissä
koostejutuissamme (kts. luku koronasta).

Kesällä media alkoi uutisoida QAnon-salaliittoteorioista enemmän, mikä nosti ne uudella
tavalla keskusteluun. Google Trendsia tarkastelemalla voi huomata, että ”uusi maailman-
järjestys” on ollut aiheena läsnä Suomessa paljon enemmän kuin mitä Facebookin julkis-
ten ryhmien ja sivujen perusteella on voinut olettaa.

Google Trends-kuvaajasta ei voi vetää johtopäätöstä, että salaliittoteorioihin uskovi-
en ihmisten määrä olisi noussut kuvatulla tavalla, vaikka siinäkin kasvua on varmasti
tapahtunut. Kuvaaja kuitenkin havainnollistaa, kuinka paljon aihetta on haettu Googelta
yleisellä tasolla, joka kertoo jotain ilmiön merkityksestä yleisessä keskustelussa.

Viiden vuoden kuvaajasta näkee, että uusi maailmanjärjestys, QAnon ja adrenokromi on näkynyt hakutuloksissa myös Suomessa lähes koko tuon ajan, mutta niihin liittyvät haut lisääntyivät selvästi syksyllä 2020. Yhdysvaltain presidentinvaalien vaikutuksen voidaan olettaa näkyvän kuvaajassa selvästi.

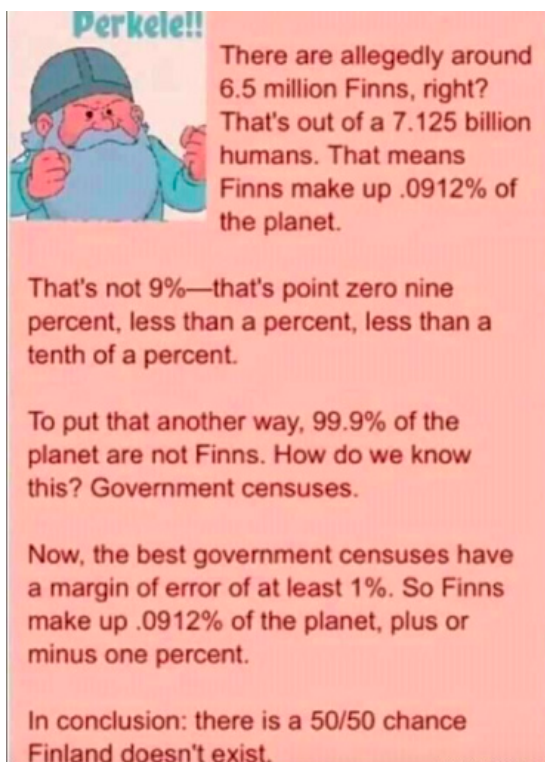

Wired-lehti kirjoitti heinäkuussa, miten adrenokromin ympärille syntynyt salaliittoteoria on tyypillinen esimerkki internetin ”piiloviraalista” ilmiöstä. Tietty liike voi elää vahvana valtavirtamedian ja suuren yleisön katseiden ulottumattomissa. Lehden mukaan somealustojen tulisi puuttua tällaisiin ilmiöihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, vaikka se on hankalaa. Vaikka alustat heräsivät QAnon-ilmiöön syksyllä, adrenokromiin liittyvä keskustelu jatkuu edelleen yhtä kiivaana.

Yazka sanoo lähetyksessään, että hän toivoisi jonkun todistavan kaiken sen olevan täyttä potaskaa, mitä hän on dokumenteista päätellyt. Kuitenkin ei voi olla ihmettelemättä miksi hän ei ole yrittänyt itse ottaa asioista selvää. Jo vähäisellä googlettamisella selviää, että tarinan yksityiskohdat ovat mitä ilmeisimmin tekaistuja.

Salaliittoteorioihin uskovien yhteisöissä toiminta vaikuttaa ulkopuolisen silmin paradoksaaliselta. Yhtäältä koko jutun perusta on, että osataan ikään kuin ajatella laatikon ulkopuolelta. Toisaalta kuitenkin lakataan jossain määrin itse ajattelemasta ja uskotaan sokeasti jonkun oman yhteisön sisältä auktoriteettiasemaan nostetun henkilön ja/tai henkilöiden sanomisiin ja tulkintoihin.

Salaliittoteoriat – niin kuin kaikki muukin disinformaatio – näyttävät tulevan aina uudelleen ja uudelleen. Niin kuin esimerkiksi Pizzagate tai että Suomea ei ole olemassa, johon itse törmäsin vasta syksyllä ensimmäistä kertaa, mutta joka on mitä ilmeisimmin kiertänyt netissä jo vuosia.

Rokotteisiin liittyvät salaliittoteoriat näkyivät seurannassa myös määrällisenä kasvuna, mutta myös aihepiirin laajentumisena, mikä oli odotettavissa koronapandemian myötä. Uutta oli, että tätä salaliittoretoriikkaa kylvi myös kansanedustaja.

Rokotevastaisissa ryhmittymissä pelkoa on lietsottu muun muassa juuri pakkorokotuksen uhkalla, vaikka sellaisesta aikomuksesta ei ole ollut mitään näyttöä. Vähäkainun jakamassa Ylen jutussa kesäkuussa, Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ylilääkäri Hanna Nohynek sanoi vastustavansa pakkorokotusta³¹.

Rokotekeskustelussa – kuten kaikessa muusakin keskustelussa – olisi hyvä muistaa, että kriittisyys on täysin eri asia kuin valehtelu,

harhaanjohtaminen tai informaation vääristely. Salaliittoteorioissa on kuitenkin valitettavan usein kyse juuri näistä. Vaihtoehtoisilla tapahtumakuluilla spekulointi on muuttunut ideologiseksi taisteluksi, jossa ei ole enää mitään huvittavaa tai sympaattista.

31. <https://yle.fi/uutiset/3-11386321>

The Disinformation Is Coming From Inside the White House

The president and his allies have united right-wing media and internet trolls with false messaging that legitimate vote counting should stop.

4.5. YHDYSVALTAIN PRESIDENTINVAALIT

Vuoden 2020 presidentinvaalit näkyivät seurannassamme koko vuoden, mikä oli odotetavissa jo senkin vuoksi, että Yhdysvaltain nyt jo väistynyt presidentti Donald Trump on ollut tunnettu totuudenmukaisuutta karttavista julkilausumistaan. Washington Post -lehden mukaan Trump valehteli julkisissa ulostuloissaan yli 30 000 kertaa.

”Viime vuonna datasta tuli öljyä arvokkaampaa”, Brittany Kaiser, Cambridge Analytican entinen kehitysjohtaja toteaa Great Hack -dokumenttielokuvassa (2019) samaan tapaan kuin olisi sanonut, että maidon hinta on kallistunut puolella eurolla litralta. Cambridge Analytica rikkoi Facebookin käyttöehtoja Britannian brexit-äänestyksen ja Yhdysvaltain presidentinvaalien aikaan vuonna 2016, kun se ei tuhonnut keräämiään miljoonia profiilitietoja. Facebookin tosin väitetään olleen tietoinen siitä, että Cambridge Analytica hyödynsi ”psykologisia profiileja” kohdennetussa mainonnassa jo vuonna 2015 republikaanien presidenttiehdokkuutta tavoittelevan Ted Cruzin kampanjassa, mutta yhtiö ei tehnyt mitään varmistaakseen tietojen tuhoamisen.

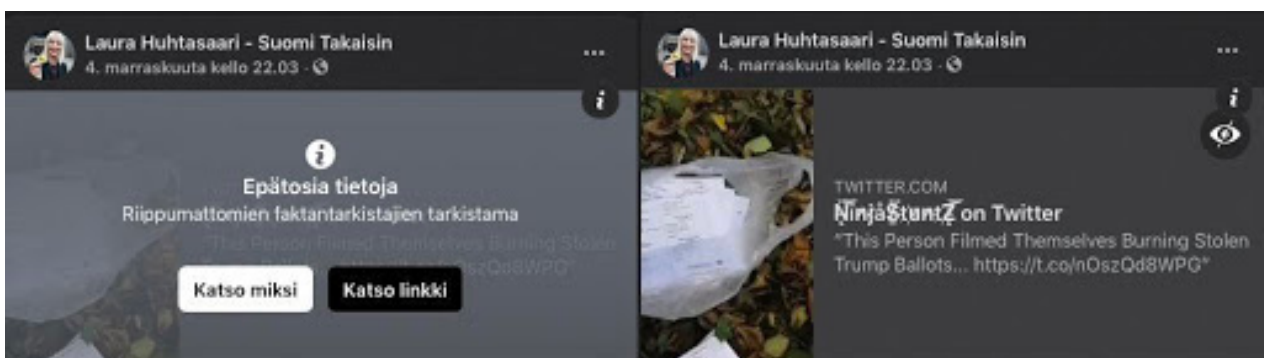
”Pommitimme heitä blogeilla, artikkeleilla, videoilla, mainoksilla – kaikella mahdollisella. Muokkasimme heidän maailmankuvaansa ja he äänestivät ehdokastamme. Se on kuin bumerangi. Dataa lähetetään ja se analysoidaan. Sitten se palaa täsmäviesteinä, joilla muokataan käytöstä”, Cambridge Analytican silloinen toimitusjohtaja Alexander Nix hehkuttaa dokumentissa. Cambridge Analyticaan on viitattu vuoden 2016 jälkeen aina silloin, kun on haluttu kuvata sitä hetkeä, kun internet meni lopullisesti rikki. Neljän vuoden takaiset tapahtumat ovat oikeastaan olleet keskustelun aiheena viimeiset neljä vuotta, ehkä osin ääriliikkeiden kasvaneen liikehdinnän ja populismin nousun myötä. Esimerkiksi faktantarkistajat varautuivat Yhdysvaltain vuoden 2020 presidentinvaaleihin ihan toisella tavalla kuin neljä vuotta aiemmin, mutta Trump oli jo valheillaan ehtinyt saada paljon vahinkoa aikaan.

Joulukuussa julkaistussa jutussamme kansainvälisen faktantarkistusverkoston Chris Tardáguila kuvaili Trumpin vaalipäivän jälkeistä tiedotustilaisuutta ”valheiden tsunamiksi”. Vaalipäivän jälkeisessä tiedotustilaisuudessa viisi TV-kanavaa keskeytti suoran lähetyksen, koska Trumpin puhe sisälsi niin paljon valheita. Suomessa europarlamentaarikko Laura Huhtasaari kysyi kannattajiltaan marraskuussa, onko vapaa puhe, vaikka sitten valheineen, vaarallisempaa kuin sensurointi.

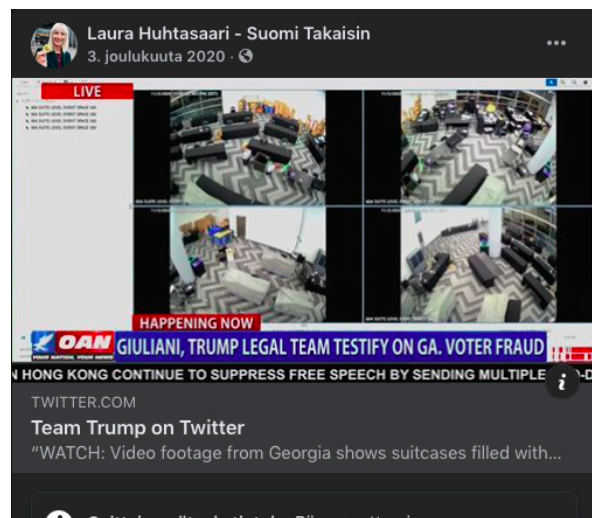

Kuolleita äänestäjiä, ylimääräisiä ääniä, vaalivirkailijoiden täyttämiä äänestyslipukkeita, roskeita heitettyjä äänestyslipukkeita – sosiaalisessa mediassa kiersi monenlaista versiota ”vaalivilppistä” kuvin ja videoin. Jopa tussista saatiin väännettyä kansallisen tason salaliittoteoria. #sharpiegate paisui niin suureksi, että TikTok ja Facebook poistivat aiheeseen liittyviä hashtageja alustoiltaan.

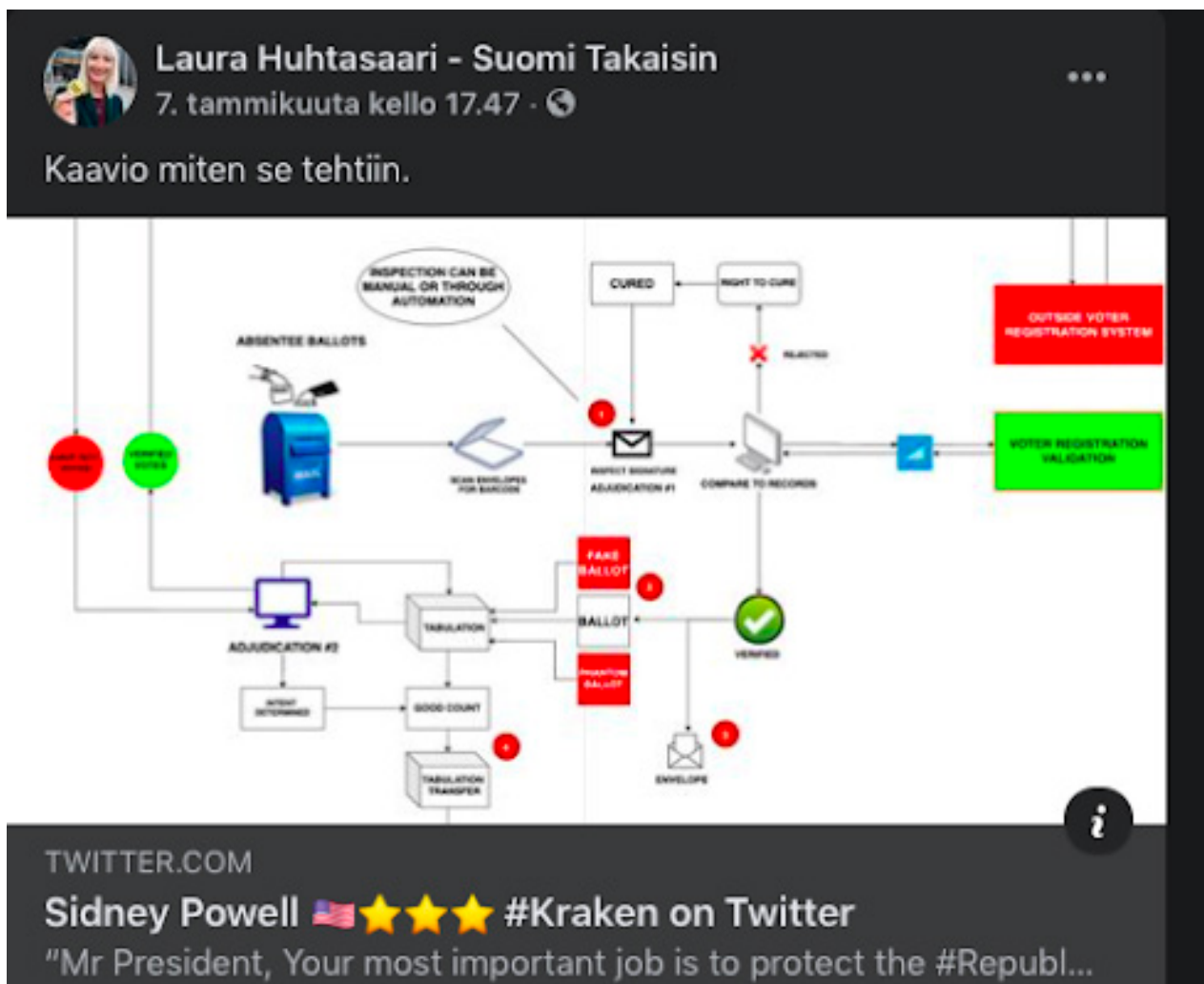
Suomi ei ole disinformaation suhteen erillinen saari. Sosiaalisen median seurannassa kävi selkeästi ilmi, että suurin osa niin sanotusta kotoperäisestä disinformaatiosta on ulkomailta tavalla tai toisella kierrätettyä. Osa jaetaan suorina linkkeinä, osa käännetään suomeksi tai sitten siteerataan vain tiettyä kohtaa tekstistä. ”Vaalivilppiä” on ollut faktantarkistajien helpompi seurata, koska se on ollut valheellinen väittämä alusta saakka eikä sitä ole tarvinnut faktantarkistaa. Myös Suomessa vaalivilppiväitteitä ovat levittäneet lähinnä äärioikealle kallellaan olevat tahot (esim. Oikea Media, Blokkimedia, Avoin Tilannehuone, Uusi MV-lehti ja Laiton Lehti?). Yksi aktiivisimmista vääriksi osoitettujen juttujen levittäjistä on ollut Perussuomalaisten europarlamentaarikko Laura Huhtasaari, jonka useamman postauksen näkyvyyttä Facebook on rajoittanut joko kontekstin puuttumisen tai epätosien tietojen takia.

Huhtasaari aloitti perusteettomat vaalivilppisyytöksensä heti vaalien jälkeen ja on jatkanut niitä tasaisesti sen jälkeenkin. Esimerkkinä muutama poiminta joulukuulta:

Hän jopa jakoi kaaviokuvan, jossa esitetään havainnollisesti, miten oletettu vaalivilppi on tapahtunut. Kuvan lähde, asianajaja Sidney Powell, on ollut mukana Trumpin tiimissä ja näkyvästi esittänyt salaliittoteorioita vaaleihin liittyen.

Laura Huhtasaari - Suomi Takaisin
5. tammikuuta kello 15.48

Trump oli Georgiassa puhumassa, tässä pieni vihje tulevasta. Kovasti media jaksaa jauhaa tunnin puhelusta mikä vuodettiin julkisuuteen mutta mikä sen puhelun tarkoitus oli? Se oli Trumpin antama viimeinen mahdollisuus eli nyt ei voi sanoa etteikö Trump antanut mahdollisuutta kertoa totuus vaalivilpistä. Trumpin tiimi alkaa moukaroimaan kohta ihan kunnolla ja todisteita alkaa tulemaan liuhhnalta, silloin kaikki tulee näkemään mitä oikeasti tapahtui vaalivilppi yönä.

9:12 PM ET
ON THE RIGHT SIDE OF HISTORY FOLLOW US ON TWITTER @RSBNETWORK LIKE US ON FACEBOOK FACEBOOK
TWITTER.COM
TheSharpEdge on Twitter
"POTUS: "You watch what happens over the next couple of week..."

Laura Huhtasaari - Suomi Takaisin
6. tammikuuta kello 23.52

"Todellisuudessa valitsijamiehet ovat jo vahvistaneet Joe Bidenin voiton, mutta Trumpin kannattajien tunkeutuminen keskeytti lopullisen vahvistusprosessin läpiviennin Yhdysvaltain kongressissa Trumpin väitteet vaaleista on todettu perättömiksi useiden tuomioistuinten ja vaaliviranomaisten toimesta."

Niin paitsi että Demokraatit laskivat itse äänet, ei ollut ainuttakaan Republikaania valvomassa lähellä eikä varsinkaan öisin että mistä niitä ääniä tuli yhtäkkiä niin paljon. Tuomioistuinen tuomarit oli myös demokraatteja samoin muut vaaliviranomaiset pääosin. Se on sitä demokratiaa demokraattien toimesta. Onhan niitä todisteita esitetty moneen kertaan kuulemisissa mutta onko valtamedia niistä mitään koskaan maininnut? Esim. Dominion laskentakoneessa ei pitänyt olla internetyhteyttä mutta jostain kumman syystä niistä sellainen löytyi. Ja onko Trump ainoa joka sanoo että vaalit varastettiin? no ei ole, senaatista ja kongressista löytyy useita edustajia ja ne niitä vastalauseita esitti ja varmasti tulee esittämään lisää kun joskus homma jatkuu. Ja vaikka Biden nimettäisiin niin on tässä 2 viikkoa aikaa, voi tapahtua vaikka mitä.

Laura Huhtasaari - Suomi Takaisin

Sama kaava kuten pressan vaaleissa, yhtäkkiä tuli ääniä lisää ja kaikki ne äänet meni demokraateille. Dominion koneet eivät ilmeisestikään lähetä dataa salattuna kun ei alunperin pitänyt olla edes internetyhteyttä eli datan kulkemista on voitu seurata minne se menee ja mistä se tulee, ehkä se datakin vielä paljastuu. Ja kuka tietää miten monet vaalit on järjestetty niin että vasemmisto voittaa ja mistä johtuu että vain niissä osavaltioissa joissa demokraatit ovat vallassa on Dominion laskentakoneet? Hillaryn piti voittaa edelliset vaalit mutta ne aliarvioivat Trumpin suosion ja lisäsivät liian vähän ääniä. Ja kuinka monessa eri maassa vaalit ovat olleet vilpilliset joissa on Dominion laskentakoneet käytössä? Näin valta pysyy aina tietyillä tahoilla.

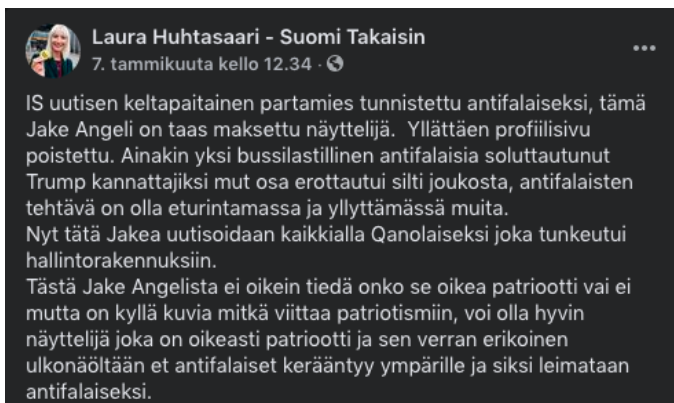
Vastakkainasettelulla, valheilla demokraattisen järjestelmän nakertamisella on pelätty pitkään olevan myös konkreettisia seurauksia. Twitter poisti Trumpin entisen neuvonantajan Steve Bannonin tilin sen jälkeen, kun tämä oli esittänyt väkivaltaa ihannoivia kommenttejaan. Bannon fantasioi muun muassa Anthony Faucin ja FBI:n johtajan Christopher Wrayn kaulojen katkaisulla ja heidän päidensä ripustamisella Valkoisen talon ulkopuolelle "varoitukseksi".

Kirjoitimme aiemmin, että Trumpista tekee vaarallisen myös se, että hän on huono häviöjä, joka esimerkiksi nakertaa demokratian perustaa sekä retoriikallaan manipuloi muut tekemään likaisen työn puolestaan. Tästä nähtiin varhaisia esimerkkejä vaaliviikolla, kun Trumpin poika, Donald Jr. uhoi totaalilla sodalla. Philadelphiassa kaksi miestä pidätettiin äänenlaskupaikan läheltä, koska heidän käyttöksensä koettiin uhkaavaksi.

Tammikuussa 2021 pelot konkreettisista seurauksista konkretisoituivat, kun joukko Trumpin kannattajia tunkeutui Yhdysvaltain kongressiin. Paikalla otetun videomateriaalin perusteella voi todeta, että kyseessä ei ollut summittainen pikku rähinöinti, vaan todellinen ja vakava uhka talossa sisällä olleille kongressin jäsenille. Jälkeenpäin asioilla saattaa olla ikävämpi kaiku kuin mitä alun perin on ollut tarkoitus. Näin esimerkiksi, kun katsoo Huhtasaaren edellisenä päivänä julkaistua Facebook-postausta.

Capitol Hillin tapahtumat eivät hillinneet Huhtasaarta, vaan hän yhä jatkoi johdonmukaista, perusteetonta syyttelyään.

Perussuomalaisten poliitikot väittivät myös, että kongressin tapahtumat olisivat itse asiassa Antifan masinoimia. Uutissivusto Snopesin faktantarkistajien mukaan FBI piti tiedotustilaisuuden 8. tammikuuta, jossa totesi, ettei ollut havaintoja Antifan osallisuudesta mellakkaan.

Voiko tällaista tapahtua Suomessa? Kysymys on ollut monen mielessä viimeisten viikkojen ajan. Ainakin ajatuksella flirttaillaan. Uusi MV-lehti julkaisi joitakin viikkoja sitten brexitiin liittyvän postauksen, jossa linjataan suureksi tavoitteena saada myös Suomeen ”oma valuutta, tullilaitos ja itsenäisyys takaisin vaikka väkisin”.

Tapahtumat Yhdysvalloissa ovat osoittaneet selkeästi sen, miten retoriikka käännetään toiminnaksi. Ei ole liioittelua sanoa, että myös Suomessa liikutaan vaarallisilla vesillä. Tampereen yliopiston professori Janne Seppänen mainitsee blogissaan uhriutumisen retorisen kikkailun välineenä³³. Seppänen analysoi esimerkkinä perussuomalaisten väitteitä Yhdysvaltain tapahtumien käyttämisestä lyömäaseena heitä vastaan.

33. <https://medykblog.wordpress.com/2021/01/26/uhriutuminen-poliittisena-viestintana/>

5. YHTEENVETO

Tätä kirjoittaessa Yhdysvalloissa on käyty uudet presidentinvaalit ja Britannia on eronnut EU:sta. Tuntuu, että maailma on hetkittäin nyrjähtänyt vieläkin käsittämättömämpään suuntaan. Viimeisen neljän vuoden aikana jatkuvan disinformaation levittämisen ja vihanlietsontan on nähty jo horjuttavan Yhdysvaltain demokratiaa. Lisäksi tätä selvitystä tehdessä vanha kliseinen sanonta ”mitä suuret edellä, sitä pienet perässä” osoittautui valitettavan paikkansa pitäväksi. Olen kuitenkin vakuuttunut siitä, että minkä ihminen voi rikkoa, sen hän voi myös korjata.

Mediatutkija Taina Bucherin (2018)³⁴ mukaan sosiaalinen media hyödyntää ”näkyvämmän uhkaa”, mikä tarkoittaa, että kukaan ei näe tai reagoi julkaisuihin, jolloin menettää mahdollisuuden tulla merkittäväksi tai tärkeäksi. Sosiaalisen median alustat eivät avaa tarpeeksi toimintaperiaatteitaan, joten mistään ei voi tarkistaa niiden luotettavuuden tasoa. Läpinäkyvyyden puute muuttui ongelmaksi siinä vaiheessa, kun teknojättien alustoja hyödyntämällä alkoi pystyä horjuttamaan yhteiskunnallista järjestystä. Siksi päättäjät ovat olleet yhä halukkaampia etsimään keinoja alustojen sääntelyyn.

Teknologia on ottanut meistä otteen hämärtäen toisinaan arvostelukykymme ja äärioikeiston nousua on pidetty uhkana vaivalla rakennetun demokraattisen järjestelmän olemassaololle. Benkler, Faris ja Roberts (2018)³⁵ ovat kuitenkin sitä mieltä, että Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaalien näkyväksi tekemät yhteiskunnan vinoumat eivät ole suoraa seurausta teknologia-alustojen toiminnasta. Kirjoittavat tuovat painokkaasti esiin myös oikeistolaisen median radikalisoitumisen, niin sanotun perinteisen median roolin viestin vahvistajana sekä pitkän yhteiskunnallisen kehityksen, joka on hiljalleen repinyt kansalaisia kahteen suuntaan. Benkler ja kumppanit ovat julkaisseet havaintonsa vuonna 2018, mutta ne tuntuvat ihan yhtä tuoreilta vielä tammikuussa 2021. Kansalaisten kahtiajako saavutti surullisen kulminaatiopisteen Yhdysvaltain presidentinvaalien jälkinäytöksessä 6. tammikuuta.

Oli sattumaa, että käsillä olevaa selvitystä ryhdyttiin tekemään juuri vuonna 2020, kun koronavirus muutti maailman ja poliittinen vastakkainasettelu oli tehnyt Yhdysvalloista ruutitynnyrin, jonka sihinä oli alkanut jo kuukausia ennen presidentinvaaleja. Koronaviruksella ja Yhdysvaltain presidentinvaaleilla oli vaikutuksensa myös suomalaiseen informaatioympäristöön. Tässä selvityksessä me olemme voineet tarkastella tuota muuttunutta informaatioympäristöä sekä avata ikkunan Suomessa leviävän disinformaation eri muotoihin.

34. <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/oso/9780190493028.001.0001/oso-9780190493028>

35. <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/oso/9780190923624.001.0001/oso-9780190923624>

Sosiaalisen median systemaattinen seuranta on tehokas tapa tehdä disinformaatiota näkyväksi. Vuonna 2020 seurannassa erottautuivat erityisesti koronavirus, QAnon, rokotteet, Yhdysvaltain vaalit ja maahanmuutto. Vuonna 2021 teemat saattavat osin olla jotain muuta. Selvitystä tehdessä huomasi, että disinformaatio kytkeytyy huomattavan paljon politiikan ympärille monenlaisten eri tekijöiden toimesta.

Selvityksemme isossa kuvassa disinformaatiotilanne näyttäisi Suomessa kuitenkin vielä maltilliselta. Eniten reaktioita keränneiden postauksien joukkoa vuositasolla hallinnoivat niin sanotut hyvän mielen uutiset, jotka usein liittyvät esimerkiksi luontoon, eläimiin, säähän, perhetapahtumiin tai hyvän tekemiseen. Facebookissa selkeä disinformaatio on poliittisia vaikuttajia ja Avoimen Tilannehuoneen kaltaisia ryhmittymiä lukuunottamatta pienten toimijoiden tuottamaa ja vaikuttavuudeltaan suhteellisen marginaalista. Tosin nämä pienet toimijat jakavat jonkin verran samoja viestejä, mikä yhteenlaskettuna saattaa muuttaa vaikuttavuuden toisen näköiseksi. Näyttää kuitenkin siltä, että jos Facebookissa on isomman luokan disinformaatio-ongelmaa, se syntyy todennäköisesti ei-julkisissa ryhmissä.

Vaikka selvityksessä Facebookilla oli suurin rooli, tarkkailtiin jatkoa-ajatellen myös jonkin verran Twitteriä, Youtubea ja Instagramia. Twitterissä väärä informaatio vaikuttaa olevan enemmän vihapuheen kaltaista viestittelyä, jonka karsimiseen tarvitaan enemmän oikeuslaitosta kuin faktantarkistajaa. Twitterissä vallitsee tosin samantapainen vaikuttavuusharha kuin Facebookissa: yksittäisellä toimijalla saattaa olla vähän seuraajia ja postauksilla vähän reaktioita, mutta kun kommentoidaan esimerkiksi poliitikon twiittiä, jolla voi olla kymmeniä tuhansia seuraajia, reaktioita saadaan potentiaalisesti kalasteltua enemmän. Youtube vaikuttaa sen sijaan keskeisemmältä kanavalta disinformaation levittämisessä, koska sinne syntyy nopeasti suuria ryhmittymiä tietyn asian tai teeman – esimerkiksi salaliittoteorioiden – ympärille. Erityisesti Youtubea olisi siksi hyvä tutkia tarkemmin.

5. POHDINTAA

Yhdysvaltojen poliittista puhetta seurattaessa on syntynyt vaikutelma, että politiikan tekeminen on siirtynyt lähemmäksi ideologista toimintaa, jossa vastustajien kanssa ei väitellä, vaan vastustajat täytyy murskata. Se, että viime vuoden aikana hyväksyttävän toiminnan rajoja vedettiin Suomessa eri oikeusasteissa useaan kertaan, kertoo, että vihainen taisteluretoriikka on saanut jalansijaa myös meillä. Poliittisista toimijoista seurannassa nousivat esiin laitaoikeisto, erityisesti perussuomalainen puolue. Kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä tämän selvityksen pohjalta ei voi tehdä. Sen voi kuitenkin todeta, että perussuomalaisilla tai puolueen yksittäisillä toimijoilla näyttäisi olevan jossain määrin selkeästi erottuva rooli suomalaisessa disinformaatiossa, joten asiaa kannattaisi tutkia lisää.

Selvityksessä yllätti niin sanotun kotoperäisyyden matala aste. Suuri osa seurannassa esiin tulleet disinformaatiosta näyttäisi olevan kierrätettyä ulkomailta juttuina, kuvina, memeinä ja videoina. Eri verkostot kansainvälisessä faktantarkistajien yhteisössä osoittautuivat infodemian keskellä entistäkin tärkeämmiksi, vaikka tavoitteena olikin havainnoida ensisijaisesti suomalaista disinformaatiota. Esimerkiksi Facebookin ympärillä liikkuneista kohuista on tehty jonkin verran muualla tutkimusta, joka saattaisi avata väyliä edellä mainittujen seikkojen vertailuun myös suomalaisessa kontekstissa sekä sitä varten kehitettyjen menetelmien kehittämiseen. Mukaan voisi ottaa riippumattomia informaatiotieteilijöitä, joilla olisi myös pääsy sosiaalisen median dataan.

Selvitys osoitti, että tämän tapainen seuranta ja aineiston keruu tarjoaa runsaasti oivallista materiaalia myös tutkimuskäyttöön, eli faktantarkistajien kannattaisi lyöttäytyä tiiviimmin yhteen tutkijoiden kanssa. Kun katsoo yhteiskunnallista tutkimusta historiassa taaksepäin, huomaa, että moni siellä tarkasteltu ongelma tai ilmiö kuulostaa edelleen ajankohtaiselta. Esimerkiksi joukkojen, propagandan ja julkisen tilan jopa vuosikymmenien takaisella tutkimuksella on paljon tarttumapintaa nykyisyyteen, joiden päivittämiseksi faktantarkistajilla on paljon annettavaa. Selvitys osoitti myös, että tämän selvityksen pohjalta tehtävillä laajemmilla verkostanalyysillä Suomessa liikkuvasta disinformaatiosta ja sen levittäjistä saisi paremman kokonaiskuvan myös jatkumona. Parhaassa tapauksessa nyt saatuja ensihavaintoja voitaisiin arvioida lähivuosina laajemmalla aineistolla osana laajempaa ja mahdollisesti pohjoismaista tutkimusta.

Kaiken kaikkiaan selvitys havainnollistaa, kuinka monitahoisena ongelmana disinformaatio näyttää myös Suomessa. Jotta disinformaatiokampanjoita voidaan tarkastella, tarvitaan eri tahojen yhteistoimintaa, mutta myös lisää tutkimusta aineiston keräämisen ja analysoinnin kannalta olennaisen datan ja työkalujen kartoittamiseksi. Akateemisesta yhteisöstä voisi olla erityisesti apua yleisöjen, eli sen tutkimisessa, kuka disinformaatiota jakaa ja miksi. Miksi jotkut disinformaatiokampanjat leviävät enemmän kuin toiset? (katso myös esim. Pasquale ja kumppanit 2020³⁶) Olennaista olisi selvittää, millaista tietoa yleisö disinformaatiosta tarvitsee ymmärtääkseen ilmiötä paremmin. Tämän selvittämiseen tarvitaan faktantarkistajia, journalisteja, viestintäpolitiikan tekijöitä ja mediakasvattajia. Tämä selvitys osoittaa hyvin, miten monisäikeinen jo yksittäinen tapaus voi olla.

36. <https://misinforeview.hks.harvard.edu/article/tackling-misinformation-what-researchers-could-do-with-social-media-data/>